

תורה אור • פרשת יתרו • מאמר 2

משה ידבר והאלהים יעננו בקול

”משה ידבר והאלקים יעננו בקול”

במעמד הר סיני נתן ה' לישראל את הכוח לחבר את אור אין סוף עם העולם הזה, עולם של פירוד, באמצעות מצוות גשמיות — דבר שאברהם השיג רק בעולמות העליונים. זהו פירוש הפסוק ”משה ידבר והאלקים יעננו”: הביטול של משה, המצוי בכל יהודי הלומד תורה ומקיים אותה, ממשיך את היחודא עילאה, והעולם שלמטה ”עונה” וחוזר עליו, במידה מדויקת לפי הביטול הזה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/2

הנקודה

במעמד הר סיני נתן ה' לישראל את הכוח לחבר את אור אין סוף עם העולם הזה, עולם של פירוד, באמצעות מצוות גשמיות — דבר שאברהם השיג רק בעולמות העליונים. זהו פירוש הפסוק "משה ידבר והאלקים יעננו": הביטול של משה, המצוי בכל יהודי הלומד תורה ומקיים אותה, ממשיך את היחודא עילאה, והעולם שלמטה "עונה" וחוזר עליו, במידה מדויקת לפי הביטול הזה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הפסוק "משה ידבר והאלקים יעננו בקול" מעורר שתי שאלות: איזה דו־שיח הוא מתאר, ומדוע הדברים נאמרים בלשון הווה. דברי השבח של רב יוסף על חג השבועות מעלים שאלה שלישית: אברהם קיים את כל התורה, אז מה הוסיף נתינת התורה? המצוות הן "איברי המלך": כל אחת ממשיכה אחד משמות ה', ודרכו את אור אין סוף, אל החכמה או החסד, עד שהם מתאחדים בו. אברהם עשה זאת באמצעות אהבה, חסד וענווה, אך בעיקר בעולמות העליונים; העולם הזה נותר עולם של פירוד. במעמד הר סיני ניתנה התורה כדי שאור אין סוף יתאחד עם המצוות הגשמיות שלמטה. משתי ה"דעות" של ה' — היחודא עילאה והיחודא תתאה — המצוות עשה והמצוות לא תעשה משוות את התחתון לעליון, והתורה שבפנים והמצוות שמסביב מכלות את הגסות שגורמת לעולם להיראות נפרד. חג השבועות מגלה את כתר תורה, שלמעלה מהשתלשלות. הביטול של משה ממשיך את היחודא עילאה; היחודא תתאה, אלקים, משיבה לו; ומכיוון שביטולו של משה מצוי בכל אדם, ה' עונה לכל אחד לפי מידתו שלו.

מבנה

1	שתי שאלות	11-2
	איזה דו־שיח מתארים הדברים "משה ידבר והאלקים יעננו", ומדוע הם בלשון הווה? ואם אברהם קיים את כל התורה, אפילו עירוב תבשילין, מה הוסיף יום מתן תורה?	
2	איברי המלך	31-9
	כל מצווה ממשיכה אחד משבעת שמות ה', שאינם אלא "שמות" ביחס אליו. באמצעות המצוות מתלבש אור אין סוף בחכמה ובחסד ומתאחד עמן, כשם שחיות הנשמה מאוחדת עם איברי הגוף.	
3	עבודתו של אברהם למעלה	10-14
	באמצעות אהבה, חסד וענווה המשיך אברהם את אור אין סוף אל החכמה והחסד, אך בעיקר בעולמות העליונים, באמצעות ה"מצוות" של ה' עצמו, כגון ביקור הנשמה שחלתה והנחת תפילין. העולם הזה נותר עולם של פירוד.	
4	מה הביא מעמד הר סיני	15
	התורה ניתנה כדי שאור אין סוף יתלבש בחכמה ובחסד של המצוות הגשמיות שלמטה ויתאחד עמם: "וירד ה' על הר סיני".	
5	שני היחודים	16-18
	"אלקים דעות": היחודא עילאה, שבו התחתון אינו נחשב למציאות, והיחודא תתאה, שבו התחתון נראה כמציאות הממשית ביותר. מצוות לא תעשה ומצוות עשה משוות ביניהם, כך שהיש אינו תופס מקום ולא נותר חלל.	

המצוות מקיפות את הנשמה והתורה ממלאת אותה, כמו אש בתוך כלי ומסביבו, ומכלות את גסות הנפש הבהמית; לכן לגיהנום אין אחיזה בתלמיד חכם. הכוח הזה הוא מתנה שניתנה לישראל.

לאחר שבעה שבועות, המקבילים לשבעת השמות, חג השבועות מגלה את כתר תורה, שמקורו למעלה מהשתלשלות, במקום שבו העליון והתחתון שווים. בלעדיו יש "יוספים" רבים, שמוסיפים רק ידיעות בענייני העולם.

הביטול של משה ממשיך את היחודא עילאה; האלקים, היחודא תתאה, "עונה" וחוזר עליו למטה. הדברים נאמרים בלשון הווה מפני שמשה נמשך בכל דור, כביטול המצוי בכל אדם.

ה' קורא ולומד כנגד כל אדם לפי מידת הביטול שלו. השכינה מדברת מגרונה של מי שבטל, ולכן תלמיד חכם נקרא משה, וקולו מביא חכמה נסתרת לידי גילוי.

שבעת השמות שאינם נמחקים ז' שמות שאינם נמחקים

שמות ה' שדרכם מתהוות מידותיו, כגון אֵל לַחֲסֵד והוֹי בְּנִיקוּד פֶּתַח לַחֲכָמָה. ביחס לה' עצמו הם אינם אלא "שמות", שקיימים עבור אחרים.

איברי המלך רמ"ח אברין דמלכא

המצוות נקראות כך משום שאור אין סוף מתלבש בהן ומתאחד עמן, כשם שחיות הנשמה מאוחדת עם איברי הגוף.

היחודא עילאה והיחודא תתאה יחודא עילאה ויחודא תתאה

שתי תפיסות של אחדות ה': מלמעלה, ככל שהדבר נמוך יותר כך הוא בטל יותר; ומלמטה, ככל שהדבר נמוך יותר כך הוא נראה כקיים יותר. התורה והמצוות משוות את התחתון לעליון.

ביטול ביטול

"ונחנו מה" של משה: ההכרה שה' ממלא את העולם כפי שהיה קודם הבריא. זהו הערוץ שדרכו התורה נמשכת למטה, והוא נמשך בכל יהודי ובכל דור.

כתר תורה כתר תורה

המדרגה שלמעלה מהתורה עצמה, המתגלה בחג השבועות ממקור שלמעלה מהשתלשלות, במקום שבו העליון והתחתון שווים.

אתערותא דלתתא אתערותא דלתתא

פעולתו של האדם — כאן, קיום המצוות — שבה תלויה המשכת אור אין סוף אל המידות.

אור מקיף ואור פנימי מקיף ופנימי

המצוות מקיפות את הנשמה כלבושים, והתורה נכנסת לתוכה כמזון. יחד הן מכלות את גסות הנפש הבהמית מבחוץ ומכפנים.

קטע 1 • 11-2

שתי שאלות

1 משה ידבר^{1,2} והאלהים יעננו בקול. בקולו של משה.³ ולהבין כי לא פירש בכתוב מה דבר משה⁴ ומה

ענהו ה' דלא קאי על עשרת הדברות

"משה מדבר, וה' עונה לו בקול": "בקול" — בקולו של משה. [עלינו] להבין [זאת], שכן הפסוק אינו מפרט מה אמר משה ומה ענה לו ה', שהרי אין מדובר בעשרת הדיברות,

המאמר פותח בפסוק ממעמד מתן תורה בסיני: "משה מדבר, וה' עונה לו בקול". הגמרא מפרשת את המילים "בקול" כמתייחסות לקולו של משה עצמו. אדמו"ר הזקן שואל מה אמר משה ומה ענה לו ה', שהרי הפסוק אינו מפרט זאת, ואין הוא יכול לתאר את עשרת הדיברות.

דהא אנכי ולא⁵ יהיה לך מפי הגבורה שמענו וכתיב אנכי עומד בין⁶ ה' וביניכם להגיד וגו'.

שהרי את "אנכי" ואת "לא יהיה לך" שמענו מפי הגבורה, ונאמר: "אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד [לכם]" וגו'.

חז"ל לימדו שאת שתי הדיברות הראשונות, "אנכי" ו"לא יהיה לך [אלוהים אחרים]", שמעו בני ישראל ישירות מפי ה'. ומשה עצמו מתאר את תפקידו כמי שעומד בין ה' ובין העם כדי למסור להם את דבר ה'; כלומר, הוא היה המוסר ולא מי שה' ענה לו.

הרי שלא נאמר בזה הענין שמשם הוא המדבר והקב"ה העונה וגם להבין מהו ידבר ומהו יעננו לשון עתיד או הווה ויהיה ליה למימר משה דבר והקב"ה ענהו.

נמצא שבעניין זה לא נאמר שמשם הוא המדבר והקדוש ברוך הוא הוא העונה. [עלינו] להבין גם מה פירוש "ידבר" ומה פירוש "יעננו", בלשון עתיד או הווה, שהרי היה צריך לומר: "משה דיבר, והקדוש ברוך הוא ענה לו".

כך או כך, אין כאן התאמה לדריש שבו משה מדבר וה' עונה. שאלה נוספת היא שהפעלים "ידבר" ו"יעננו" הם בלשון שיכולה להתפרש כעתיד או כהווה מתמשך, ואילו אירוע חד-פעמי שהתרחש בסיני היה צריך להיות מתואר בלשון עבר.

הענין הוא דאיתא בגמרא דאמר רב יוסף⁷ אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא.

הענין הוא כך: מובא בגמרא שרב יוסף אמר: "אלמלא יום זה שגרם לך, כמה יוסף יש בשוק!"

התשובה נפתחת באמירה מן הגמרא. בחג השבועות הכינו לרב יוסף עגל מובחר, והוא אמר שאלמלא היום הזה — יום מתן תורה — שבזכותו נעשה למה שהוא, היו בשוק הרבה אנשים רגילים ששמם יוסף.

2 ולהבין מעלת האי יומא דוקא שהוא יום מתן תורה ומהו ענין מתן התורה. והלא קיים אברהם אבינו ע"ה⁸ את כל התורה עד שלא ניתנה ואפי' עירובי תבשילין⁹ מפני שלמד את כל התורה כו' עד שלא נתנה.

[ויש להבין] את מעלתו של יום זה דוקא, שהוא יום מתן תורה, ומהו ענינו של מתן תורה. והרי אברהם אבינו עליו השלום קיים את כל התורה עוד לפני שניתנה, ואפילו עירובי תבשילין, מפני שלמד את כל התורה וכו' עוד לפני שניתנה.

כדי להגיע לתשובה, אדמו"ר הזקן שואל תחילה מה ייחד את יום מתן תורה. חז"ל אומרים שאברהם קיים את כל התורה לפני שניתנה, עד לפרט של עירובי תבשילין — התקנה מדרכנן המתירה לבשל ביום טוב לצורך שבת — מפני שלמד את כולה; אם כן, מה נוסף במעמד הר סיני?

קטע 2 • 31-9

איברי המלך

3 וכמ"ש וישמר משמרת¹⁰ מצותי חקותי ותורתי וכו' לימד ג"כ ליצחק¹¹ בנו¹² ויצחק לימד ליעקב ובניו^{13,14} ומה חדוש נתחדש בנתינתה.

כמו שכתוב: "וישמור משמרת, מצוותי, חוקותי ותורותי". וכו' לימד זאת גם את יצחק בנו, ויצחק לימד את יעקב ואת בניו. אם כן, מה התחדש בנתינת התורה?

הפסוק אומר שאברהם שמר את משמרת ה', את מצוותיו, חוקותיו ותורותיו. אדמו"ר הזקן מוסיף שכוודאי העביר זאת ליצחק, ויצחק לבניו של יעקב; נמצא שהתורה כבר הייתה ידועה ונשמרה אצל האבות, והדבר מחדד את השאלה מה הוסיפה נתינתה.

אך הנה נודע ענין המצות דרמ"ח פקודין¹⁵ אינן רמ"ח אברין דמלכא. ולכאורה אינו מוכן לשון אברין והלא אין לו דמות הגוף וכו'

אולם תחילה יש לבאר את ענין המצוות: ידוע ש"רמ"ח פקודין אינן רמ"ח אברין דמלכא" — רמ"ח המצוות הן רמ"ח איברי המלך. ולכאורה אינו מוכן מדוע משתמשים בביטוי "איברים", והרי אין לו דמות הגוף וכו'.

התשובה מתחילה בביאור מהותן של המצוות. מאמר ידוע מכנה את רמ"ח המצוות "רמ"ח איברי המלך", אך הדבר תמוה, שהרי לה' אין גוף או דמות גוף.

אך יובן ע"פ מ"ש בזהר דכל מעשה המצות הן לאתקנא רזא דשמייה¹⁶ שבמצוה זו ממשיך שם זה ובמצוה זו ממשיך שם זה והענין כי שמותיו של הקב"ה הם שבעה שמותיו שאינן¹⁷ נמחקין.

אולם הדבר יובן על פי הכתוב בזהר, שכל מעשה המצוות הוא "לאתקנא רזא דשמייה" — לתקן את סוד שמו: במצוה זו ממשיכים שם זה, ובמצוה אחרת ממשיכים שם אחר. והענין הוא ששמותיו של הקדוש ברוך הוא הם שבעת השמות שאינם נמחקים.

המפתח הוא דברי הזהר שכל קיום המצוות נועד "לתקן את סוד שמו": כל מצוה ממשיכה שם אלוקי מסוים. אלה הם שבעת שמות ה' שאינם נמחקים, והפסקאות הבאות מבארות אותם.

4 והם הם בחינת התפשטות החיות והשפעה להתהוות מדותיו ית' לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וגו' שאינן

והן הן בחינת התפשטות החיות והשפעה כדי שמדותיו ית' יבואו לידי קיום: "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת" וגו', שאינן

השמות האלו קיים הם המפיצים את חיותו והשפעתו של ה', כדי שמדותיו יבואו לידי קיום: הגדולה, הגבורה, התפארת ושאר המדות המנויות בדברי הימים. אולם ביחס לה' עצמו, המדות הללו אינן אלא "שם".

אלא כח"י שם לכד ע"ד משל כמו השם שאינו אלא לזולתו שיקראנו בשמו כי הוא ית' רם ונשא וכו'.
אלא בחינת שם בלבד; על דרך משל, כשם ששמו של אדם קיים רק עבור הזולת, כדי שיוכל לקרוא לו בשמו. שהרי הוא ית' רם ונישא וכו'.

שם אינו האדם עצמו; הוא קיים רק עבור אחרים, כדי שיוכלו לקרוא לו. כך גם מדותיו של ה' אינן מגדירות את עצמותו, שהיא "רם ונישא" ונעלה מהן; הן האופן שבו הוא נקרא ונעשה קשור לברואיו.

5 וכמ"ש בתקוני זוהר לאו מכל אליון מדות כלל ואנת הוא¹⁹ חכים ולא בחכמה ידיעא. כי החכמה הידיעא היא בנבראים שנק' בשם חכמה שהיא השכלה להשכיל דבר מושכל

כמו שכתוב בתיקוני זוהר: "אינו מכל המידות הללו כלל", וכן: "ואתה חכם, אך לא בחכמה ידועה". החכמה הידועה מצויה בנבראים, והיא נקראת בשם "חכמה": מדובר בהשכלה, בהבנת דבר שאפשר להשכיל.

בתפילתו של אליהו, הפותחת את תיקוני זוהר, נאמר שה' "אינו מכל המידות הללו כלל", וכן שהוא חכם אך לא בחכמה ידועה. "חכמה ידועה" היא חכמתם של הנבראים: השכל שתופס רעיון.

אבל אצלו ית' לא שייך זה כי אפי' בחי' המחשבה שהיא למטה מחכמה נאמר עליה

אך אצלו יתברך אין הדבר שייך, שהרי אפילו על בחינת המחשבה, הנמוכה מחכמה, נאמר:

אי אפשר לייחס לה' חכמה מסוג זה. אפילו על "המחשבה" של ה', הנמוכה מחכמה, נאמר שהיא שונה לחלוטין ממחשבתנו, כפי שעולה מהפסוק המצוטט בהמשך.

כי לא מחשבותי מחשבותיכם²⁰ וגוי אלא שנקי חכמה ומחשבה לפי שהיא מקור המחשבה ומקור החכמה.²¹

”כי לא מחשבותי מחשבותיכם” וגוי. אלא שהיא נקראת חכמה ומחשבה משום שהיא מקור המחשבה ומקור החכמה.

בישעיהו אומר ה': "מחשבותי אינן מחשבותיכם". אם אפילו "מחשבותי" נעלית ממחשבתנו, כך גם "חכמותי"; הבחינה האלוקית נקראת חכמה ומחשבה רק מפני שהיא המקור שממנו נובעות המחשבה והחכמה.

6 וכמ"ש כי עמך מקור חיים²² באורך נראה אור. פירוש באורך כשנמשך האור למטה אזי נראה ומושג אור החכמה והמחשבה כו'.

כמו שכתוב: "כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". פירוש "באורך" הוא שכאשר האור נמשך למטה, אזי אור החכמה והמחשבה נראה ומושג וכו'.

הפסוק "באורך נראה אור" מתפרש כתיאור של המשכה כלפי מטה: רק כאשר אור ה' נמשך למטה, ה"אור" של החכמה והמחשבה נעשה גלוי וניתן להשגה. החכמה האלוקית כפי שהיא לעצמה אינה נתפסת.

וכן בחיי החסד כמ"ש ועשה חסד לאלפים.²³ שיש אלפים מדרגות שהם רבוי הצמצומים והמשכות עד שיהיה התהוות חסד.

כך גם בחינת החסד, כמו שכתוב: "ועושה חסד לאלפים". יש אלפי מדרגות, שהן ריבוי הצמצומים וההמשכות, עד שנעשה חסד.

כך גם בחסד. "ועושה חסד לאלפים" מרמז על אלפי מדרגות של צמצום והמשכה, שהאור עובר בהן עד שהוא נעשה חסד שיכול להתהוות.

7 וכמ"ש עולם חסד יבנה²⁴ שצריך הוא להיות נבנה שיהיה חסד. והמשכה זו להיות התפשטות החיות בבחי' חכמה וחסד הוא מז' שמות שאינם נמחקין הוי"ה בנקוד פת"ח היא בחכמה²⁵ ושם אל בחסד.

כמו שכתוב: "עולם חסד יבנה" (עולם יבנה באמצעות חסד): כלומר, יש לבנות אותו כדי שיהיה בו חסד. והמשכה זו, של התפשטות החיות בבחינת חכמה וחסד, היא משבעת השמות שאינם נמחקים: הוי" בנקוד פתח היא בחכמה, ושם אל בחסד.

הפסוק בתהילים אומר: "עולם חסד יבנה" — את החסד עצמו יש לבנות, באמצעות השלבים שתוארו קודם, לפני שהוא מתהווה. המשכה זו אל חכמה וחסד נעשית באמצעות שניים משבעת השמות: הוי" בנקוד פתח, השייכת לחכמה, ושם אל, השייך לחסד.

וכמ"ש חסד אל כל היום²⁶ שהם בחיי שם בלבד. אך מ"מ אחר שנמשך ובא לידי גילוי מדת החסד והחכמה

כמו שכתוב: "חסד אל כל היום"; והם אינם אלא בחינת שם בלבד. אך אף על פי כן, לאחר שהמשכה נמשכת ובאה לידי גילוי במידת החסד והחכמה,

הפסוק "חסד אל כל היום" קושר בין שם אל לבין חסד. אולם שמות אלה הם עדיין בבחינת "שמות" בלבד — ביטויים חיצוניים; בהמשך מתבאר מה מתרחש לאחר שהם נמשכים אל החסד והחכמה.

הנה ההמשכה ההיא היא מלוכשת ממש במדת החסד והחכמה עד שמתאחדת עמהם וזהו ענין איהו וחיוהי חד.²⁷ איהו וגרמוהי חד.²⁸

אותה המשכה מלוכשת ממש במידת החסד והחכמה, עד שהיא מתאחדת עמן. זהו ענין "הוא וחיותו אחד, הוא וכליו אחד",

לאחר שהמשכה נמשכת, השפע האלוקי מלוכש ממש במידות האלה ומתאחד עמן. זהו פירוש דברי תיקוני זוהר על הספירות דאצילות: "הוא וחיותו אחד, הוא וכליו אחד".

דהיינו כענין הוא המדע הוא היודע²⁹ כו'. וכמ"ש לך ה' הגדולה והגבורה³⁰ פ"י שמתאחדת ונעשית בבחי' לך ה' ממש.³¹

כלומר, בדומה לרעיון של "הוא המדע, הוא היודע" כו'. וכמו שכתוב: "לך ה' הגדולה והגבורה" — כלומר, הן מתאחדות ונעשות ממש בבחינת "לך ה'".

ההשוואה היא לאמירה הידועה שה' עצמו הוא הדעת והיודע: חכמתו אינה דבר נפרד ממנו. כך גם בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה" — המידות נעשות באמת "לך", מאוחדות עם ה'.

8 והנה המשכת החיות³² להיות התפשטות אוא"ס ב"ה והתלבשותו במדת החסד והחכמה שאין ערך אליו דאנת הוא חכים

והנה, המשכת החיות כדי שתהיה התפשטות של אור אין סוף, ברוך הוא, והתלבשותו במדת חסד ובחכמה, שאין להן שום ערך אליו — שהרי "אתה חכם,

יש להמשיך את אור אין סוף כך שיתפשט בחסד ובחכמה ויתלבש בהם. ואף על פי כן, אין למדות האלה שום ערך אליו, כפי שאומרים דברי תיקוני זוהר המצוטטים כאן שוב.

ולא בחכמה ידיעא ולא מכל מדות אלין כלל³³ באתערותא דלתתא תליא מילתא עיי מעשה המצות שעיי מצוה שהיא בחכמה ממשיך אור א"ס ב"ה בחכמה.

אך לא בחכמה ידועה, ו"לא מכל המדות האלה כללי" — הדבר תלוי באתערותא דלתתא: בקיום המצוות. באמצעות מצווה השייכת לחכמה ממשיכים את אור אין סוף, ברוך הוא, לתוך החכמה.

העיקרון שלפיו "הדבר תלוי באתערותא דלתתא" נותן את התשובה: מעשי האדם, קיום המצוות, מביאים לכך. מצווה הקשורה לחכמה ממשיכה את אור אין סוף לתוך החכמה.

9 ועיי מצוה שבחסד ממשיך אור א"ס ב"ה בחסד. והן הן המשכת שמותיו ית' והתלבשותו בחכ' וחסד הוי"ה בנקוד פת"ח בחכמה³⁴ כו' ולכן נקראו המצות בשם אברין דמלכא דכמו שמלובש חיות הנפש באברין

ובאמצעות מצווה השייכת לחסד, ממשיכים את אור אין סוף ברוך הוא אל החסד. זהו בדיוק עניין המשכת שמותיו יתברך והתלבשותו בחכמה ובחסד: הוי' בניקוד פתח בחכמה וכו'. לכן נקראות המצוות בשם "איברי המלך", שכן כשם שחיות הנפש מתלבשת באיברים,

כך גם מצווה הקשורה לחסד ממשיכה את אור אין סוף אל החסד. זהו פירוש הדבר שהמצוות ממשיכות את שמותיו של הקב"ה, וזו הסיבה שהן נקראות "איברי המלך", בדומה לחיות הנפש המתלבשת באיברי הגוף; ההשוואה נשלמת בחלק הבא.

ע"ד משל עד שמתאחדת עמהם כך מלובש אור א"ס ב"ה המשכת בחי' שמותיו ית' בבחי' חכמה וחסד שבמעשה המצות עד שמתאחדת ממש באור א"ס ב"ה הנמשך בהם.

דרך משל, עד שהיא מתאחדת עמם, כך אור אין סוף ברוך הוא — המשכת בחינת שמותיו יתברך — מתלבש בבחינת החכמה והחסד שבקיום המצוות, עד שאותה בחינה מתאחדת ממש עם אור אין סוף ברוך הוא הנמשך בהן.

באדם, חיות הנפש מתאחדת עם האיברים שהיא מחיה. בדומה לכך, אור אין סוף, הנמשך באמצעות שמותיו של הקב"ה, מתלבש בחכמה ובחסד שבמצוות עד שהן מתאחדות עמו לחלוטין; כך ניתן לומר על הקב"ה, שאין לו גוף, שיש לו "איברים".

קטע 3 • 101-14

עבודתו של אברהם למעלה

10 ובזה יובן ענין המצות שכתוב באברהם וישמר משמרת מצותי³⁵ וגו'. דהיינו שגרם ירידת והמשכת אור א"ס ב"ה והתלבשותו במדת החכמה וחסד

בכך יובן עניין המצוות שנאמרו על אברהם: "הוא שמר את משמרת, את מצוותי" וגו'. כלומר, הוא גרם לירידתו ולהמשכתו של אור אין סוף ברוך הוא, ולהתלבשותו במידת החכמה והחסד,

הדברים מסבירים את הפסוק על אברהם: "הוא שמר את משמרת, את מצוותי". המצוות שלו גרמו לאור אין סוף לרדת ולהתלבש בחכמה ובחסד.

ע"י שנעשה מרכבה אליו ית' במדת האהבה הלך ונסוע הנגבה³⁶ בבחי' רצוא ושוב³⁷ כי רוח אייתי רוח³⁸ ואמשיך רוח.

על ידי שנעשה מרכבה אליו יתברך, במידת האהבה: "הולך ונסוע דרומה", בבחינת רצוא ושוב. שכן "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח".

כך עשה כשהיה למרכבה לה, מסור אליו כולו מתוך אהבה. התורה מתארת אותו כ"הולך ונסוע דרומה" — צד שהקבלה קושרת לחסד — בקצב של "רצוא ושוב" שראה יחזקאל בחיות הקודש. הוזהר מלמד שרוח מלמטה מביאה וממשיכה רוח מלמעלה.

11 וכמ"ש אם ישים אליו לבו³⁹ וגו'. וגם מחמת שהרבה חסד בעולם. ויטע אשל⁴⁰ וגו'. וע"י שהיה שפל רוח מאד. וכמ"ש ואנכי עפר ואפר.⁴¹

כפי שנאמר: "אם ישים אליו לבו" וגו'. וגם משום שהרבה חסד בעולם: "ויטע אשל" וגו'. וכן משום שהיה שפל רוח מאוד, כפי שנאמר: "ואנכי עפר ואפר".

נמנות כאן שלוש ממידותיו של אברהם. הוא שם את לבו אל ה' — הפסוק שהוזהר קושר להמשכת רוח על ידי רוח; הוא הרבה חסד בעולם, כפי שעולה מן האשל שנטע בבאר שבע; והוא היה עניו מאוד, וכינה את עצמו "עפר ואפר".

לכן ע"י כמים הפנים⁴² וגו'. ע"י מדת ענוה המשיך ירידת אור א"ס ב"ה בחכמה וחסד שהוא בחי' ירידה ושפלות לגבי אור א"ס ב"ה דאנת הוא חכים

לכן, בעקבות זאת, "כמים הפנים לפנים" וגו': באמצעות מידת הענוה המשיך את ירידתו של אור אין סוף ברוך הוא אל חכמה וחסד, שהן בחינה של ירידה והשפלה ביחס לאור אין סוף ברוך הוא, שהרי "אתה הוא חכים,

"כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם": התגובה מלמעלה משקפת את עמדתו של האדם מלמטה. משום שאברהם השפיל את עצמו בענוה, גם אור אין סוף השפיל את עצמו וירד אל חכמה וחסד; עבורו זוהי ירידה.

ולא בחכמה ידיעא ולא מכל מדות אלין כלל⁴³ שאין ערוך אליו. וכמאמר רז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו⁴⁴ של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו כו':

"ולא בחכמה ידיעא", ו"לא מכל מדות אלין כלל", שכן אין להן שום ערך ביחס אליו. וכמאמר חז"ל: "במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו" וכו'.

חכמה וחסד הן ירידה עבור אור אין סוף, משום שאין להן שום ערך ביחס אליו, כפי שנאמר בתיקוני זוהר. מאמר חז"ל שהגדולה והענוה של הקב"ה מצויות יחד מתאים לכך: ירידתו אל המידות היא מעשה של ענוה אלוקית.

12 אך הנה עיקר המשכות אברהם אבינו⁴⁵ ע"ה היה בעולמות עליונים⁴⁶ הגם שהמשיך אור א"ס ב"ה למטה ג"כ להיות גילוי אלהות בעולם וכמ"ש ויקרא שם בשם^{47,48} ה' אל עולם.

אבל עיקר [ההמשכה] של אברהם אבינו עליו השלום היה בעולמות העליונים — אף שהוא המשיך גם למטה את אור אין סוף, ברוך הוא, כדי שתתגלה אלקות בעולם, כמו שנאמר: "ויקרא שם בשם ה' אל עולם".

המאמר מבדיל כעת בין עבודתו של אברהם לבין מה שהתחדש במתן תורה. אברהם אכן המשיך אלקות אל תוך העולם הזה וגילה את ה', כפי שנאמר שהוא קרא שם בשם ה', אל עולם; אבל עיקר השפעת עבודתו הייתה בעולמות העליונים.

וגם הנפש אשר עשו בחרן⁴⁹ ונטע אמונת ה' בלבם מ"מ אין זה ערך לגבי המשכות וכן "הנפשות אשר עשו בחרן" — הוא נטע בלבם אמונה בה'. ואף על פי כן, אין לכך ערך והשוואה לעומת ההמשכות

הוא גם הביא את "הנפשות אשר עשו בחרן" לאמונה, ונטע בלבם אמונה בה'. אולם כל ההשפעה הזאת בעולמנו אינה משתווה למה שהמשיך למעלה.

שהמשיך למעלה בעולמות עליונים להיות תוספת גילוי אור א"ס ב"ה בבחינת חכמה וחסד עליון דאצי" ושם היה עיקר עבודת אברהם וישמר משמרתי מצותי^{50,51} וגו'.

שהמשיך למעלה, בעולמות העליונים, כדי שתהיה תוספת גילוי של אור אין סוף בבחינת חכמה וחסד העליונים שבעולם אצילות. ושם היה עיקר עבודתו של אברהם: "וישמר משמרתי מצותי" וגו'.

למעלה הוא המשיך גילוי נוסף של אור אין סוף אל החכמה והחסד העליונים שבאצילות, העולם העליון ביותר. שם היה עיקר עבודתו, ועל כך נאמר שהוא שמר את משמרת ה' ואת מצוותיו.

מצותי דוקא מצות שהקב"ה עושה בעצמו הקב"ה מבקר חולים⁵² שענין החולים בעולמות עליונים הוא כמ"ש סמכוני באשיות⁵³ וגו' כי חולת אהבה אני.

"מצותי" דווקא — המצוות שהקדוש ברוך הוא עושה בעצמו. "הקדוש ברוך הוא מבקר חולים"; והעניין של החולים בעולמות העליונים הוא כמו שנאמר: "סמכוני באשיות" וגו', "כי חולת אהבה אני".

"מצותי" פירושו מצוות שה' עצמו, כביכול, מקיים, כמו שאמרו חז"ל: "הקדוש ברוך הוא מבקר חולים". בעולמות העליונים, "החולים" הם הנשמה החולה מאהבה שבשיר השירים: "סמכוני באשיות... כי חולת אהבה אני".

שבחי חולת אהבה היא מחמת ההסתר וההעלם שכל בחי' ממלא וסובב כל עלמין אינן אלא בחי' זיו ורק הודו על ארץ ושמים⁵⁴ וגו'.

מצב זה של חולת אהבה נובע מן ההסתר וההעלם: כל בחינת ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין אינה אלא בחינת זיו, ורק "הודו על ארץ ושמים" וגו'.

חולי האהבה הזה נובע מהסתרו של ה': כל האור הממלא את העולמות וכל האור המקיף אותם אינם אלא זיו ממנו. כמו שנאמר: "הודו על ארץ ושמים" — רק הודו, ולא עצמותו.

13 ואי לזאת תכסף ותכלה הנפש לדבקה בא"ס ב"ה ממש. ועל זה נאמר סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים⁵⁵ שהם ענין התגלות אור א"ס ב"ה מההסתר והעלם שגילוי זה הוא רפואה לחולת אהבה זו.

ולכן הנפש משתוקקת וכוספת להידבק באין סוף עצמו, ברוך הוא. ועל כך נאמר: "סמכוני באשיות, רפדוני בתפוחים" — אלה עניינם גילוי אור אין סוף, ברוך הוא, מתוך ההסתר וההעלם; גילוי זה הוא הרפואה לחולי אהבה זו.

בגלל ההסתר הזה הנפש משתוקקת וכוספת להידבק באין סוף עצמו, ולא רק בהארתו. ה"אשיות" וה"תפוחים" המחזיקים את הנפש החולה באהבה הם גילוי אור אין סוף מתוך ההסתר; גילוי זה הוא הרפואה, והוא ה"ביקור חולים" של ה'.

14 וכן אמרו הקב"ה מניח תפילין.⁵⁶ כי תפילין מלשון התקשרות⁵⁷ שהוא התקשרות אור א"ס ב"ה בחכמה. והיינו דאמרין דמארי עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל⁵⁸ וגוי.

כך גם אמרו: "הקדוש ברוך הוא מניח תפילין". תפילין הוא מלשון התקשרות, כלומר התקשרות אור אין סוף, ברוך הוא, עם חכמה. וזהו שאנו אומרים: "תפילין של רבנו של עולם — מה כתוב בהם? יומי כעמך ישראלי" וגוי.

עוד מצווה של ה' עצמו: הגמרא אומרת שהוא מניח תפילין. את המילה "תפילין" דורשים מלשון התקשרות — אור אין סוף מתקשר עם חכמה; והגמרא משיבה לשאלה מה כתוב בתפילין של ה' בפסוק המשבח את ישראל: "מי כעמך ישראלי".

כי ישראל עלו במחשבה⁵⁹ בראשית בשביל ישראל⁶⁰ שנקראו ראשית^{61,62} והתפילין הם ההתקשרות של אור א"ס ב"ה בכח"י ישראל שנקראו ראשית הוא בחי' חכמה וע"ד זה שאר

כי ישראל עלו במחשבה; "בראשית" — בשביל ישראל, שנקראו "ראשית". והתפילין הן התקשרות אור אין סוף, ברוך הוא, עם בחינת ישראל, שנקראו "ראשית", והיא בחינת חכמה. ועל דרך זו שאר

ישראל "עלו במחשבה" עוד לפני הבריא, והמדרש דורש את "בראשית" כ"שביל ישראל, שנקראו ראשית". "ראשית" היא בחינת חכמה, ולכן תפילין של ה' קושרות את אור אין סוף עם ישראל, ששורשם בחכמה.

המצות של הקב"ה הן המשכות מאור א"ס ב"ה בעולמות עליונים ושם גילוי המשכת אור א"ס ב"ה והתלבשותו בחכמה וחסד בבחי' איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד. אבל האי עלמא עלמא דפרודא כמ"ש ומשם יפרד⁶³ וגוי.

המצוות של הקדוש ברוך הוא הן המשכות מאור אין סוף, ברוך הוא, בעולמות העליונים; ושם יש גילוי של המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, והתלבשותו בחכמה ובחסד, בבחינת "הוא וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד". אבל העולם הזה הוא עולם של פירוד, כמו שכתוב: "ומשם יפרד" וגוי.

כך גם בשאר המצוות של ה': הן ממשיכות את אור אין סוף בעולמות העליונים, ושם הוא מתלבש בחכמה ובחסד מתוך אחדות שלמה. העולם הזה, לעומת זאת, הוא "עולם של פירוד", כפי שנאמר על הנהר היוצא מעדן: "ומשם יפרד".

קטע 4 • 15

מה הביא מעמד הר סיני

15 וכדי להיות המשכת אור א"ס ב"ה בבחי' איהו וחיוהי חד כו' גם למטה בעולם הפירוד נתנה התורה לישראל שתהא התלבשות והתאחדות אור א"ס ב"ה ממש בחכמה וחסד שלמטה במעשה המצות וקיומן בעשיה גשמית.

וכדי שאור אין סוף, ברוך הוא, יומשך גם למטה, בעולם הפירוד, בבחינת "הוא וחיוהי חד" וכו', ניתנה התורה לישראל, כדי שאור אין סוף, ברוך הוא, יתלבש ממש ויתאחד בחכמה ובחסד שלמטה, באמצעות קיום המצוות וביצוען בעשייה גשמית.

כדי שאחדות זו תהיה ממשית גם למטה, בעולם הפירוד, ניתנה התורה לישראל. באמצעות המצוות הגשמיות מתלבש אור אין סוף עצמו בחכמה ובחסד המצויים למטה ומתאחד עמם.

וכמ"ש וירד ה' על הר סיני.⁶⁴ וע"ז אמרו דהאי יומא הוא דקא גרים:

וכמו שכתוב: "וירד ה' על הר סיני". ועל כך אמרו: "שהיום הזה הוא שגרם".

זהו פירוש הפסוק "וירד ה' על הר סיני": האלוקות ירדה אל העולם התחתון ביותר. על כך אמר רב יוסף "שהיום הזה הוא שגרם".

קטע 5 • 16-18

שני היחודים

16 והענין הוא הנה כתיב כי אל דעות⁶⁵ הוי"ה. פ"י ב' דעות יחודא עלאה ויחודא תתאה.

ההסבר הוא כך: נאמר "כי אל דעות הוי"ה". כלומר, יש שתי דעות: יחודא עלאה ויחודא תתאה.

כדי להסביר כיצד הדבר פועל, אדמו"ר הזקן פונה לשירת חנה: "הוי' הוא אל דעות", בלשון רבים. שתי הדעות הן שתי דרכים לראות את אחדות ה': היחוד העליון והיחוד התחתון.

יחודא עלאה מלמעלה למטה שכל מה שלמטה מטה הוא יותר כלא וכאין וכל מה שהוא למעלה יותר יותר נחשב ליש.

היחוד העליון הוא מלמעלה למטה: ככל שדבר נמוך יותר, כך הוא נחשב יותר כלא וכאין; וככל שהוא גבוה יותר, כך הוא נחשב יותר ליש.

היחוד העליון מביט מלמעלה כלפי מטה. מנקודת מבט זו, ככל שדבר נמוך יותר, כך הוא נחשב יותר לאין; רק מה שגבוה יותר נחשב למציאות ממשית, ליש.

17 וכמ"ש להנחיל אוהבי יש.⁶⁶ ויחודא תתאה ממטה למעלה היא בחי' יש מאין שכל מה שלמטה מטה

נחשב יותר ליש ונראה לעיני כשר דבר בפני עצמו ומורגש ומה

וכמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש". והיחודא תתאה, מלמטה למעלה, היא בחינת יש מאין: ככל שדבר נמוך יותר, כך הוא נחשב יותר ליש; הוא נראה לעיני כשר כדבר העומד בפני עצמו ומורגש; ומה

בספר משלי מתואר ה"יש", כלומר הממשות, כנחלתם של אוהבי החכמה: הממשות האמיתית שייכת למדרגות העליונות. היחודא תתאה מביטה מלמטה למעלה; זו נקודת המבט של הבריאה, יש מאין, שבה ככל שהדבר נמוך יותר, כך הוא נראה קיים יותר ונראה לעיני כשר כדבר העומד בפני עצמו.

שהוא למעלה מעלה הוא ענין שאינו נראה ולא מורגש ומושג ובשם זה של אל כולל ב' הדעות שכשם שמלמעלה

שהוא למעלה יותר הוא עניין שאינו נראה, אינו מורגש ואינו נתפס. ובשם אל כלולות שתי הדעות: כשם שמלמעלה

מנקודת מבט זו, מה שלמעלה אינו נראה, ואינו נתפס בתחושה ובהשגה. שתי נקודות המבט כלולות בשם אל, שבביטוי "אל דעות".

למטה כל מה שלמטה הוא כלא ואינו תופס מקום כך הוא ממטה למעלה ג"כ מפני כי ולו נתכנו עלילות⁶⁷ ולא כתיב באלף והקרי ולו בוי"ו.

למטה כל מה שלמטה הוא כאין ואינו תופס מקום, כך גם מלמטה למעלה. הטעם לכך הוא "ולו נתכנו עלילות": כתיב "ולא" באל"ף, והקרי הוא "ולו" בוי"ו.

כשם שמלמעלה, מה שלמטה הוא כאין ואינו תופס מקום, כך צריך להיות גם מלמטה למעלה. הראיה היא המילים הבאות בפסוק: "ולו" כתוב באל"ף — "ולא" — ונקרא בוי"ו — "ולו", כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

18 ולא באלף הם מצות לא תעשה. ולו בוי"ו הם מצות עשה. נתכנו להיות שוים יחודא עלאה ויחודא תתאה להיות למטה

"ולא" באל"ף — אלו מצוות לא תעשה; "ולו" בוי"ו — אלו מצוות עשה. "נתכנו" פירושו שיהיו שווים: היחוד העליון והיחוד התחתון, כדי שיהיו למטה

הכתיב באל"ף, "לא", מייצג את האיסורים, והקריאה בוי"ו, "לו", מייצגת את מצוות העשה. יחד הם גורמים לשני היחודים להיות "נתכנו", כלומר שווים, כך שהמציאות שלמטה תהיה ממש כפי שהיא למעלה.

כמו למעלה ממש שלא יהיה היש תופס מקום כלל כי על התורה ומצות נאמר נעשה אדם בצלמנו⁶⁸ כדמותנו. בצלמנו בחי' התורה.⁶⁹

ממש כמו למעלה, כך שהיש לא יתפוס מקום כלל. שהרי על התורה והמצוות נאמר: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"; "בצלמנו" היא בחינת התורה;

אז היש, תחושת הקיום הנפרד, אינו תופס מקום כלל. התורה והמצוות הן שעליהן נאמר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו": "בצלמנו" היא התורה.

כדמותנו בחיי המצות שהן הן בחיי אדם שעל דמות הכסא⁷⁰ כו' שהן הן פנימיות רצונו וחכמתו ית' בלי שום הסתר פנים ואין היש מעלים ומסתיר על אור א"ס ב"ה השורה בתוכם ובהם

"כדמותנו" היא בחינת המצוות. הן עצמן בחינת האדם שעל דמות הכיסא וכו'; שהרי הן עצמן פנימיות הרצון והחכמה שלו יתברך, בלי שום הסתר פנים, והיש אינו מעלים ומסתיר על אור אין סוף ברוך הוא השורה בתוכן. ובהן

"כדמותנו" הן המצוות, ה"אדם" שראה יחזקאל על דמות הכיסא. הן הפנימיות של רצון ה' וחכמתו, בלי שום הסתר פנים; לכן היש אינו מסתיר בהן על אור אין סוף השורה בתוכן.

ועל ידם ממשיך אור א"ס ב"ה להיות למטה כמו למעלה בבחי' אין עוד מלבדו⁷¹ ולא תחללו⁷² את שם קדשי שלא לעשות חלל⁷³ כו' ולא להיות דוחק רגלי השכינה⁷⁴ רק ואשים דברי בפ"ך⁷⁵ דברי ממש.

ועל ידן ממשיכים את אור אין סוף ברוך הוא, כך שיהיה למטה כמו למעלה, בבחינת "אין עוד מלבדו". ו"לא תחללו" את שם קדשי — שלא לעשות חלל וכו', ושלא להיות מי ש"דוחק רגלי השכינה"; אלא "ואשים דברי בפ"ך" — דברי ממש.

באמצעות ממשיכים את אור אין סוף, כך שלמטה יהיה כמו למעלה: "אין עוד מלבדו". את "לא תחללו" את שם קדשי דורשים כ"לא תעשו חלל", חלל ריק מאלקות, ולא "תדחקו את רגלי השכינה" מתוך תחושת חשיבות עצמית; אלא "ואשים דברי בפ"ך" — דבריו של ה' ממש.

קטע 6 • 191-21

אש אוכלת

19 והנה המצות הן לבושין ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות שבהם ממשיך אור א"ס ב"ה להיות שורה על נפשו בבחי' מקיף

והנה, המצוות הן לבושים ואורות מקיפים, והתורה היא מזון ופנימיות. באמצעות ממשיכים את אור אין סוף, ברוך הוא, שישורה על נפשו בבחינת מקיף,

המצוות הן "לבושים" ואורות מקיפים, המקיפים את הנפש מבחוץ; התורה היא "מזון" ואור פנימי, שהנפש קולטת בתוכה. באמצעות המצוות אור אין סוף שורה על הנפש בבחינת מקיף.

וגם להיות הנפש תוכה רצוף אהבה⁷⁶ בבחי' פנימית. וע"ז נאמר כי הוי"ה אלהיך אש אוכלה הוא. פי' הוי"ה בחי' תורה.⁷⁷

וגם כדי שתוכה של הנפש יהיה רצוף אהבה, בבחינת פנימיות. ועל כך נאמר: "כי הוי' אלקיך אש אוכלה הוא". כלומר, הוי' היא בחינת התורה,

באמצעות התורה תוכה של הנפש "רצוף אהבה" ומתמלא מבפנים. הפסוק "כי הוי' אלקיך אש אוכלה הוא" נדרש בהתאם לכך: "הוי" מציינת את התורה, ו"אלקיך" — כפי שנאמר בחלק הבא — את המצוות.

20 ואלהיך פיי בחיי מצות הן הם כמו האש ע"ד משל שאם נותנים אש תוך הכלי וסביבותיו הרי ממילא שולט האש מעבר אל עבר ושורף ומכלה לגמרי.

ו"אלקיך" פירושו בחינת המצוות. הן דומות לאש, בדרך משל: אם מניחים אש בתוך כלי ומסביבו, האש נאחזת מאליה בכל הכלי, שורפת ומכלה אותו לגמרי.

"אלקיך" מייצג את המצוות. אש הנמצאת גם בתוך כלי וגם סביבו נאחזת בו לכל עומק ומכלה אותו לחלוטין; כך התורה שבתוכו והמצוות המקיפות אותו פועלות יחד.

כך התורה והמצוות ע"י שהם בבחי' פנימיות ובבחינת מקיפין הרי יש בהן כח לכלות ולשרוף לגמרי את חומריות נפש הבהמית וגסותה

כך גם התורה והמצוות: מאחר שהן פועלות בבחינת פנימיות ובבחינת מקיפים, יש בכוחן לכלות ולשרוף לגמרי את החומריות והגסות של הנפש הבהמית,

מכיוון שהתורה והמצוות פועלות הן מבפנים והן מסביב, הן יכולות לשרוף ולסלק לגמרי את החומריות ואת הגסות של הנפש הבהמית.

שהיא המסתר ומעלמת על אור ה' אי"ס ב"ה להיות נראה ליש ודבר בפני עצמו שלכן היא צריכה למירוק בגיהנם

שהן מסתירות ומעלימות את אור ה' אין סוף ברוך הוא, כך שהוא נראה כיש וכדבר בפני עצמו. משום כך היא זקוקה למירוק בגיהנם.

הגסות הזאת היא שמסתירה את אור ה' וגורמת לדברים להיראות כיש, כמציאות נפרדת. לכן הנפש הבהמית זקוקה למירוק בגיהנם.

אבל תלמיד חכם⁷⁸ אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצוות הם הממרקות מבית ומבחוץ ונגלה כבוד⁷⁹ ה' למטה כמו למעלה.

אבל על תלמיד חכם אין אש הגיהנם שולטת, משום שהתורה והמצוות הן שממרקות אותו מבפנים ומבחוץ; וכבוד ה' מתגלה למטה כפי שהוא מתגלה למעלה.

הגמרא אומרת שאש הגיהנם אינה שולטת בתלמיד חכם, מפני שהתורה והמצוות כבר מירקו אותו מבפנים ומבחוץ. בו מתגלה כבוד ה' למטה כפי שהוא מתגלה למעלה.

וזהו שכתוב והר סיני עשן⁸⁰ כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש וידבר הוי"ה אליכם מתוך האש⁸¹ וגוי:⁸²

וזהו פירוש הכתוב: "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש", וכן "ה' דיבר אליכם מתוך האש" וגוי.

זו משמעות הפסוקים על הר סיני: ההר היה כולו עשן מפני שה' ירד עליו באש, והוא דיבר מתוך האש. אש סיני היא התורה והמצוות, המכלות את הגסות ומגלות את ה' למטה.

21 והנה כח זה להמשכה זו ניתן לישראל שהם הם הממשיכים תורתו ומצותיו ע"י עסק תורתם ועבודתם בבחינת ולא תחללו⁸³ וגו'.

כעת, הכוח להמשכה זו ניתן לישראל, שכן הם שממשיכים את תורתו ואת מצוותיו באמצעות עיסוקם בתורה ועבודתם, בבחינת "ולא תחללו" וגו'.

הכוח להמשיך את האלוקות באמצעות התורה והמצוות ניתן לישראל: הם ממשיכים את תורת ה' ואת מצוותיו באמצעות לימודם ועבודתם, ברוח "ולא תחללו" — כלי להותיר חלל.

מה שא"כ עכו"ם אפי' אם מקיימין תורה ומצות אין ממשיכין כלום והיא בחי' מתנה טובה.

לא כך אצל עובדי עבודה זרה: גם אם הם מקיימים תורה ומצוות, אין הם ממשיכים דבר. וזוהי בחינת "מתנה טובה".

הכוח הזה אינו טמון במעשים עצמם, אלא ניתן לישראל; לכן אומר אדמו"ר הזקן שעובדי עבודה זרה, גם כשהם עושים אותם מעשים, אינם ממשיכים דבר. הוא מכנה זאת "מתנה טובה" — ביטוי שהפסקה הבאה מביאה מדברי חז"ל.

קטע 7 • 221

כתר תורה

22 וכמארז"ל שלש מתנות טובות כו'.⁸⁴ וזמן מתנה זו היא בחג השבועות זמן מתן תורה גלוי בחי' כתר תורה שהיא למעלה מבחי' התורה.

כמאמר חז"ל: "שלוש מתנות טובות" וכו'. זמן מתנה זו הוא בחג השבועות, זמן מתן תורה: גילוי בחינת כתר תורה, שהיא למעלה מבחינת התורה [עצמה].

חז"ל מדברים על שלוש מתנות טובות שה' נתן לישראל, ובהן התורה. המתנה של המשכת אלקות באמצעות התורה והמצוות ניתנת בשבועות, זמן מתן תורה, בגילוי "כתר תורה" — מדרגה שלמעלה מהתורה עצמה.

וזהו אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא⁸⁵ כמה בחי' יוסף. יוסף דעת יוסף מכאוב⁸⁶ וכמה מיני חכמות זרות

וזהו [פירוש] "אלמלא יום זה שגרם, כמה יוסף יש בשוק": כמה בחינות של "יוסף", לשון הוספה! "יוסף דעת יוסף מכאוב", וכמה מיני חכמות זרות,

כעת מתבארים דברי רב יוסף: יש סוגים רבים של "יוסף", כלומר הוספה. קהלת אומר שמי שמוסיף דעת מוסיף מכאוב, ויש סוגים רבים של חכמה זרה.

דכתיב בהם חכמים הם להרע⁸⁷ ולהטיב לא ידעו כי משם יפרד⁸⁸ אבל האי יומא הוא גלוי חכמתו ורצונו ית' המלובשת בתורה שבה התלבשות אוא"ס ב"ה וגלוי למטה כמו למעלה.

שעליהן נאמר: "חכמים הם להרע ולהטיב לא ידעו", שכן "משם יפרד". אבל יום זה הוא גילוי חכמתו ורצונו יתברך, המלובשים בתורה, שבה מתלבש אור אין סוף ברוך הוא, והוא מתגלה למטה כמו למעלה.

על חכמה כזאת אומר ירמיהו: "חכמים הם להרע ולהטיב לא ידעו"; היא שייכת לעולם הפירוד. אבל ביום זה מתגלים חכמתו ורצונו של ה' עצמו, המלובשים בתורה, שבה מתלבש אור אין סוף עצמו והוא מתגלה למטה כמו למעלה.

כי האי יומא הוא ממחרת השבת אחר ימי הספירה שבעה שבועות שהם מבחי' ז' שמות שאינן נמחקין כי יום זה הוא "ממחרת השבת", לאחר ימי הספירה — שבעה שבועות, שהם מבחינת שבעת השמות שאינן נמחקים, שבועות חל "ממחרת השבת", לאחר שבעת השבועות של ספירת העומר. שבעת השבועות האלה מקבילים לשבעת השמות שאינן נמחקים.

שהם בסדר השתלשלות⁸⁹ שכך צריך להיות תחלה ההמשכה מעט מעט עד שבחג השבועות בא הגלוי מלמעלה מסדר ההשתלשלות שמעלה ומטה שוין שם רוחניות כמו גשמיות.

שהם בסדר השתלשלות. וכך צריך להיות: תחילה ההמשכה באה מעט מעט, עד שבחג השבועות בא הגלוי מלמעלה מסדר ההשתלשלות, במקום שבו מעלה ומטה שווים, הרוחני כמו הגשמי.

שמות אלה שייכים לסדר ההשתלשלות, שבו האור יורד שלב אחר שלב, ולכן ההמשכה צריכה לבוא תחילה מעט מעט. בשבועות בא גילוי שמעל לסדר ההשתלשלות, שבו מעלה ומטה, הרוחני והגשמי, שווים.

כמ"ש המשפילי לראות בשמים ובארץ⁹⁰ וגוי' כמ"ש במ"א. והוא ענין כתר תורה. ולכן בא לידי גלוי למטה כמו למעלה.

כמו שכתוב: "המשפילי לראות בשמים ובארץ" וכו', כפי שמבואר במקום אחר. וזהו ענין כתר תורה, ולכן הוא מתגלה למטה כמו למעלה.

זהו "המשפילי לראות בשמים ובארץ": מגובה זה, השמים והארץ נמוכים במידה שווה. זהו כתר תורה, ולכן בשבועות הוא מתגלה למטה כמו למעלה.

קטע 8 • 231-25

משה מדבר, ה' עונה

23 והנה על המשכת התורה בבחי' זו כתיב משה ידבר.⁹¹ משה בחינת בטול והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

והנה, על המשכת התורה בבחינה זו נאמר: "משה ידבר". משה הוא בחינת הביטול, ככתוב: "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה",

כעת מוסבר הפסוק הפותח: המשכת התורה בדרך זו היא "משה ידבר". משה הוא בבחינת ביטול; התורה מתארת אותו כעניו מכל בני האדם שעל פני האדמה.

ונחננו מה.^{92,93} ידבר מלשון המשכה והנהגה. כמו ידבר עמים⁹⁴ דהיינו שממשיך אוא"ס ב"ה למטה ע"י בחי' בטול⁹⁵

ו"ונחננו מה". "ידבר" הוא לשון של המשכה והנהגה, כמו "ידבר עמים"; כלומר, הוא ממשיך למטה את אור אין סוף ברוך הוא באמצעות בחינת הביטול,

גם על עצמו ועל אהרן אמר "ונחננו מה". "ידבר" פירושו גם הנהגה והמשכה, כמו "ידבר עמים"; לכן "משה ידבר" פירושו שמשה ממשיך את אור אין סוף למטה באמצעות הביטול.

כי החכמה מאין תמצא⁹⁶ מבחי' אין. ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו.⁹⁷ והיינו ע"י בחי' ענוה.

כי "החכמה מאין תמצא" — מבחינת האין. ו"במקום שאתה מוצא גדולתו, שם אתה מוצא ענוותנותו"; כלומר, הדבר נעשה באמצעות בחינת הענוה.

החכמה "מאין תמצא" — מן האין: חכמה באה באמצעות ביטול. וכפי שגדולתו של ה' קשורה לענוותנותו, כך ההמשכה נעשית באמצעות ענוה.

24 והנה משה הוא הממשיך מלמעלה למטה. כי משה שושבינא דמלכא^{98,99} ואיש האלהים בעלה דמטרוניתא דהיינו שהוא ממשיך בחי' יחודא עלאה שכל מה שלמטה מטה הוא כאין ואין עוד מלבדו¹⁰⁰ וגו'

והנה, משה הוא הממשיך מלמעלה למטה. שהרי משה הוא "שושבינו של המלך", ו"איש האלקים" הוא "בעלה של המטרוניתא"; כלומר, הוא ממשיך את בחינת יחודא עילאה, שבה ככל שהדבר נמוך יותר, כך הוא נחשב לאין, ו"אין עוד מלבדו" וכו'.

משה ממשיך מלמעלה למטה. הוזהר מכנה אותו "שושבינו של המלך" — מי שמוכיל את החתן אל הכלה; ואת "איש האלקים" דורשים כבעלה של המטרוניתא, השכינה. משה ממשיך את היחודא עילאה, שבה המציאות התחתונה נחשבת לאין, ו"אין עוד מלבדו".

והאלהים הוא בחי' יחודא תתאה שהוא בחי' כסא הכבוד שהוא מקור לנפש הבהמית פני אריה פני שור¹⁰¹ כו'. משא"כ משה בחי' מה היינו בחי' אדם שעל הכסא¹⁰² כו' אדם בגימטריא מ"ה.^{103, 104}

ואלקים הוא בחינת יחודא תתאה, שהיא בחינת כיסא הכבוד, מקור הנפש הבהמית: "פני אריה", "פני שור" וכו'. לא כן משה, שהוא בחינת מה, כלומר בחינת "אדם" שעל הכיסא וכו'; ערכה המספרי של המילה "אדם" הוא כערכה של "מה".

אלקים, החלק השני של הפסוק, הוא היחודא תתאה: כיסא הכבוד, מקור הנפש הבהמית, כפי שמתבטא בפניהם של האריה והשור במרכבת יחזקאל. משה, לעומת זאת, הוא בחינת מה — ה"אדם" שעל הכיסא; אותיות אדם (1+4+40) עולות בגימטריה מה (40+5).

25 והוא בחי' הצמצום להיות יש מאין כי אלהים לשון שררה כי אין מלך בלא עם¹⁰⁵ מלשון עוממות.

וזוהי בחינת הצמצום, שבזכותו נעשה יש מאין. אלקים הוא לשון שררה, שהרי "אין מלך בלא עם" — והמילה "עם" קשורה ללשון עוממות, כלומר עמימות.

יחודא תתאה הוא הצמצום שמאפשר ליש להתהוות מאין. אלקים פירושו שררה, ו"אין מלך בלא עם"; המילה "עם" קשורה ללשון עוממות, כלומר עמימות, שכן בני העם מרוחקים דיים מן המלך כדי שיוכל למשול בהם.

והאלהים יעננו הנה לשון עניה בלשון הקודש הוא כמארו"ל גבי הלל עונה אחריהם מה שהם אומרים¹⁰⁶ שמה שהשומע אומר מה שאומר המדבר נק' עונה.

"והאלקים יעננו": לשון ענייה בלשון הקודש היא כפי שאמרו חז"ל לגבי הלל: "עונה אחריהם מה שהם אומרים". כלומר, כשהשומע אומר את מה שאומר המדבר, הדבר נקרא "עונה".

"ענייה" בלשון הקודש פירושה לחזור על דברי המדבר, כפי שנאמר במשנה לגבי הלל: מי ששומע את הקורא "עונה אחריהם מה שהם אומרים".

וזוהו והאלהים יעננו שבחי' יחודא תתאה יענה להמשכה זו של משה¹⁰⁷ שהמשיך מבחי' יחודא עלאה להיות מלמטה למעלה כמו מלמעלה למטה. וענין ידבר ויעננו לשון הווה.

וזוהו [פירוש] "והאלקים יעננו": בחינת יחודא תתאה עונה להמשכה זו של משה, שהמשיך מבחינת יחודא עילאה, כדי שמלמטה למעלה יהיה כפי שמלמעלה למטה. וענין "ידבר" ו"יעננו" הוא שהם בלשון הווה:

"האלקים יעננו" פירושו שיחודא תתאה חוזר על מה שמשה ממשיך מיחודא עילאה: מלמטה למעלה נעשה כפי שמלמעלה למטה. החלק הבא מסביר מדוע הפעלים הם בלשון הווה.

הנה אתפשטותא דמשה בכל דרא^{108, 109} היא בחיי הבטול שיש בכל אדם לפום מאי דמשער בלביה בקיום התורה והמצוות בבחי' בטל רצונך:¹¹⁰

התפשטות משה בכל דור היא בחינת הביטול שיש בכל אדם, לפי מה שהוא משער בלבו, בקיום התורה והמצוות מתוך "בטל רצונך".

משה מתפשט בכל דור, כפי שנאמר בתיקוני זוהר: התפשטותו היא הביטול שבכל אדם, כל אחד לפי מה שהוא "משער בלבו", בקיום התורה והמצוות מתוך "בטל רצונך". לכן "משה ידבר והאלהים יענו" הוא עניין מתמשך, ולא אירוע שהתרחש בעבר בלבד.

קטע 9 • 261-28

קולו של משה

26 וזהו שאמרו רז"ל כל הקורא ושונה¹¹¹ הקב"ה קורא ושונה כנגדו.¹¹² לא הכל שוים בבחינה אחת

זהו שאמרו חז"ל: "כל הקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו". לא כולם שווים במדרגה אחת;

כך מתבאר מאמר חז"ל שמי שקורא ושונה בתורה, הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו. לא כולם נמצאים באותה מדרגה בעניין זה.

אלא כל חד לפום שיעורא דייליה בבחי' הבטול לאור א"ס ב"ה אין עוד מלבדו¹¹³ ואני ה' לא שנית.¹¹⁴

אלא כל אחד לפי מידתו בעניין הביטול לאור אין סוף ברוך הוא: המדרגה של "אין עוד מלבדו" ושל "אני ה' לא שנית".

כל אחד ממשיך זאת לפי מידת הביטול שלו לאור אין סוף: ההכרה ש"אין עוד מלבדו" ושה' לא השתנה.

27 וכמו שהיה אוא"ס ב"ה ממלא כל חלל זה דעוה"ז קודם שנברא עולם הזה כך הוא ממש לאחר שנברא והוא בחי' משה ונחנו מה.¹¹⁵

כשם שאור אין סוף, ברוך הוא, מילא את כל החלל של העולם הזה לפני שנברא, כך ממש הוא גם לאחר שנברא. וזוהי בחינת משה: "ונחנו מה".

הביטול המדובר כאן הוא ההכרה שאור אין סוף ממלא את חללו של העולם הזה לאחר הבריאה בדיוק כפי שהיה לפני הבריאה. זהו "ונחנו מה" של משה.

ושכינה מדברת¹¹⁶ מתוך גרונו של משה וכן בכל דור ודור. כמו שאמר המגיד להבית יוסף אני המשנה המדברת בפיו.¹¹⁷

”השכינה מדברת מתוך גרונו של משה”, וכך בכל דור ודור, כפי שאמר המגיד לבית יוסף: ”אני המשנה המדברת בפיו”.

משה היה בטל לחלוטין, ולכן ”השכינה דיברה מתוך גרונו”; וכך בכל דור ודור, כפי שאמר המגיד השמימי לבית יוסף, רבי יוסף קארו: ”אני המשנה המדברת בפיו”.

28 ולכן נקי התלמיד חכם בשם משה כדאיתא בגמ' משה שפיר קאמרת.¹¹⁸ כי התלמיד חכם הוא המקבל מבחי' חכמה עלאה כח מ"ה ואבא יסד ברתא¹¹⁹ כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ¹²⁰ הוא דבר ה' זו הלכה¹²¹ שבפי ת"ח.¹²²

לכן תלמיד חכם נקרא בשם משה, כפי שמוכא בגמרא: ”משה, יפה אמרת”. שכן תלמיד החכם מקבל מבחינת חכמה עילאה, כוח מ"ה — ”כוח מה”; ו”אבא יסד ברתא”, כמו שכתוב: ”ה' יסד ארץ בחכמה”. זהו ”דבר ה'” — זו ההלכה שבפי תלמיד חכם.

זו הסיבה שהגמרא פונה לתלמיד חכם בשם ”משה”: ”משה, יפה אמרת”. התלמיד החכם מקבל מחכמה עילאה, הנקראת כוח מ"ה — ”כוח מה”, מדרגתו של משה; וכפי שאומר הזוהר, ”אבא יסד ברתא”: החכמה יסדה את ה”ארץ”, שהיא ”דבר ה'” — ההלכה שבפי התלמיד החכם.

וזהו בקולו של משה¹²³ כי קול הוא בחי' המשכה מההעלם אל הגלוי כמו מהבל הלב אל הגרון זהו פירוש ”בקולו של משה”: הקול הוא בחינה של המשכה מן ההעלם אל הגלוי, כמו מן ההבל שבלב אל הגרון, כעת מוסברים המילים ”בקולו” — קולו של משה. הקול הוא המשכה מן ההעלם אל הגלוי, בדומה להבל העולה מן הלב אל הגרון.

ע"ד משל כנודע מ"ש על פסוק קנה חכמה¹²⁴ כלומר כפי ערך המשכת בחי' הביטול לאור א"ס ב"ה ככה ממש האלהים יעננו להיות קורא ושונה כנגדו:

על דרך משל, כידוע מן הנאמר על הפסוק ”קנה חכמה”. כלומר, לפי מידת המשכת בחינת הביטול לאור אין סוף ברוך הוא, כך ממש ”האלקים יעננו” — קורא ושונה כנגדו.

הדבר ידוע מן הביאור על ”קנה חכמה”: ”קנה” נקרא גם ”קנה”, כלומר קנה הנשימה, שדרכו יוצא הקול. לכן האלקים עונה בדיוק לפי מידת הביטול שנמשכת: ה' קורא ושונה כנגד כל אדם בהתאם לכך.

בעבודה

לכל אדם יש חלק של משה: הביטול שבו הוא מקיים תורה ומצוות ברוח "בטל רצונך". כפי מידת הביטול שלו, כך מידת המענה מאת ה': הקדוש ברוך הוא קורא ולומד כנגדו לפי מידתו שלו. בדומה לאברהם, הוא ממשיך את ה' למטה באמצעות ענווה, ולא מתוך חשיבות עצמית, שהייתה יוצרת "חללי" ומרחיקה את השכינה; ובאמצעות התורה שבפנים והמצוות שמסביב הוא מכלה את הגסות של הנפש הבהמית, כך שכבוד ה' מתגלה למטה כפי שהוא מתגלה למעלה.

שאלות לשיחה

1. אם אברהם קיים את כל התורה עוד לפני מעמד הר סיני, מה בדיוק הוסיפה נתינת התורה לפי מאמר זה?
2. מדוע המצוות נקראות "איברי המלך", אף שלהי אין גוף, ומה מסביר הדימוי של נשמה בתוך איבריה?
3. מה ההבדל בין היחודא עילאה ליחודא תתאה, וכיצד מצוות עשה ומצוות לא תעשה משוות ביניהם?
4. מדוע התורה צריכה לפעול גם כאור פנימי וגם כאור מקיף, כפי שמתואר בדימוי של אש בתוך כלי ומסביבו?
5. כיצד הביטול של משה בכל דור מסביר את לשון ההווה בפסוק "משה ידבר והאלקים יעננו", ומה הדבר תובע ממי שלומד תורה?

הערות

פסקה 1

1 משה ידבר

קה"ת מציינת שזהו תמליל של המאמר בכתב ידו של אדמו"ר האמצעי, שנדפס שם תחת הכותרת "Chag HaShavuot". באחד מכתבי היד נוסף שהמאמר נאמר בקהילה הקדושה ליאזנה.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע' רד, "הג השבועות". ובכת"י אי נוסף "בק"ק לאזני". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הנחה אחרת עם הגהות באוה"ת יתרו ע' תתמג, עוד הערות בע' תתלג. ראה שער אמונה לאדה"א פרק נד (דף פז, א). ד"ה זה נזכר בסה"מ תרס"ה ע' ה.

2 משה ידבר והאלהים יענו בקול

בסיני, כאשר קול השופר הלך והתחזק, "משה ידבר והאלהים יענו בקול". זהו הפסוק הפותח את המאמר; ביאורו מופיע בפסקאות 28-23.

Exodus 19:19 שמות י"ט:ט"ט

וְיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְהוֹק מֶשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, יט.

3 בקולו של משה

הגמרא לומדת מפסוק זה שהמתורגמן אינו רשאי להגביה את קולו מעל קולו של הקורא בתורה: "בקול" פירושו בקולו של משה. אדמו"ר הזקן חזור למילים אלה בסוף המאמר.

Berakhot 45a:8 ברכות מ"ה א:ח'

אמר רבי שמעון בן פזי: מניין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר: "משה ידבר והאלהים יענו בקול", שאין תלמוד לומר "בקול", ומה תלמוד לומר "בקול" — בקולו של משה.

R. Simeon b. Pazzi said : Whence is it that the translator is not permitted to raise his voice above that of the reader? As it is said, "Moses spoke, and G-d answered him by a voice" (Exod. xix. 19) — there was no need to say "by a voice" ; what, therefore, does the teaching "by a voice" tell us? By a voice [equal to that] of Moses

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות מה, א.

4 מה דבר משה

אור התורה מצייין שרש"י על הפסוק מסביר ש"משה מדבר" מתייחס לשאר הדיברות, ושעל כך חלק רמב"ן. זהו הרקע לשאלת אדמו"ר הזקן מה אמר משה ומה ענה לו ה'.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' יתרו ע' תתמד: ורש"י פ"י בחומש דמשה ידבר קאי על שאר הדברות. . והרמב"ן השיג ע"ז.

5

אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענו

רב המנונא מסביר ש"תורה", שערכה המספרי 611, היא מספר המצוות שמשה ציווה אותנו, ואילו "אנכי" ולא יהיה לך", המשלימים לתרי"ג, שמענו מפי הגבורה. אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי להראות שחילופי הדברים שבפסוק אינם יכולים להתייחס לשתי מצוות אלה.

Makkot 24a:1-3 מכות כ"ד א:א-ג'

שית מאן וחד סרי הוי, "אנכי" ו"לא יהיה לך" – מפי הגבורה שמענו. (סימן דמשמק סק). בא דוד וְהַעֲמִידֵן עַל אַחַת עֶשְׂרֵה, דְּכַתִּיב "מִזְמוֹר לְדָוִד [ה'] מִי יִגֹּר בְּאַהֲלָהּ מִי יִשְׁכֵּן בְּהָר קְדֻשָּׁהּ. הוֹלֵךְ תָּמִים וּפּוֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בְּלִבּוֹ, לֹא רָגַל עַל לִשְׁנוֹ לֹא עָשָׂה לְרַעְהוּ רָעָה וְהִרְפָּה לֹא נָשָׂא עַל קִרְבּוֹ. נִבְּזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֵת יִרְאִי ה' יַכְבֵּד נִשְׁפָּע לְהִרְעֹ וְלֹא יִמָּר. כִּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנִשְׁךְ וְשִׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקַח עֲשָׂה אֱלֹהִי לֹא מוֹט לְעוֹלָם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

מכות כד, א. ע' מו"ג ח"ב פל"ג. תניא פרק כ.

6

אנכי עומד בין ה'

משה נזכר: "אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש". כאן משה מוסר לעם את דבר ה'; הוא אינו זה שה' עונה לו.

Deuteronomy 5:5 דברים ה:ה'

אֲנִכִּי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִיא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־דְּבַר ה' כִּי יִרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר:

I stood between the L-RD and you at that time, to declare unto you the word of the L-RD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, ה.

7

דאיתא בגמרא דאמר רב יוסף

ביום העצרת (שבועות) ביקש רב יוסף להכין לו עגל מובחר, ואמר: אלמלא יום זה שגרם לכך, כמה יוסף יש בשוק! המאמר שואל מה הוסיף יום זה, ומשיב על כך בפסקה 22.

Pesachim 68b:10 פסחים ס"ח ב:י'

(עב"ם סימן) אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: הַכֹּל מוֹדִים בְּעֶצְרַת דְּבַעֲיָנוּ נָמִי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? יוֹם שְׁנִיתָנָה בּוּ תוֹרָה הוּא. אָמַר רַבָּה: הַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁבְתָּ דְּבַעֲיָנוּ נָמִי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? "וְקִרְאֵת לִשְׁבֹּת עוֹנֵג". אָמַר רַב יוֹסֵף: הַכֹּל מוֹדִים בְּפוּרִים דְּבַעֲיָנוּ נָמִי לָכֶם. מַאי טַעְמָא? "יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה" כְּתִיב בְּקָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים סח, ב.

פסקה 2

8 ומהו ענין מ"ת . . אברהם אבינו ע"ה

בתורה אור, פרשת לך לך, מפנה המאמר לדיון זה בהבדל שבין קיום התורה כולה בידי אברהם לבין מתן תורה. שם נאמר שאברהם קיים אותה בפנימיות, אך כדי לגלות אלקות גם בדברים גשמיים, כגון קלף התפילין, נדרשה התגלות שלמעלה מהשתלשלות, שבאה בעקבות העבודה הקשה במצרים.

הערת קה"ת

לעיל יא, ד מציינ' לכאן "ועמ"ש ע"פ משה ידבר שם נת' היטב ההפרש בין מה שקיים אברהם כל התורה כול' למ"ת עולה בקנה א' עם מ"ש כאן [בתו"א יא, ד]. ראה מאמרי אדמו"ר הזקן — הנחות הר"פ ז"ל ע' ז. אוה"ת דרושים לשבועות ע' קסח. ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק תרנ"ד.

9 קיים אברהם אע"ה . . ואפי' עירובי תבשילין

רב אומר שאברהם אבינו קיים את התורה כולה, ככתוב: "עקב אשר שמע אברהם בקול"; ובמסורת נוספת, שיש המייחסים לרב אשי, נאמר שהוא קיים אפילו עירובי תבשילין, שכן "תורותי" מתייחס לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להציג את השאלה מה הוסיף מתן תורה.

Yoma 28b:10-11 יומא כ"ח ב"י-י"א

אמר (רב), ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "תורותי", אחת תורה שכתב ואחת תורה שבעל פה. מתיא כן שמואל אומר וכו' והוא אומר הן. מאן אומר "הן"? אילימא הך דקאי אאיגרא — הוא חלים והוא מפשר? אלא הך דקאי אארעא, מנא ידע?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Kiddushin 82a קידושין פ"ב א

הערת קה"ת

יומא כח, ב. ראה קידושין פב, א. ראה לקמן צו, ג ואילך. אוה"ת פ' ראה ע' תשנז. הענין בארוכה בסה"מ תקס"ב ע' יא. אוה"ת תשא ע' איתקסו. וראה בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' יב.

פסקה 3

10 וישמר משמרת

ה' אומר ליצחק שיכרך אותו "עקב אשר שמע אברהם בקול, וישמור משמרת, מצוותי, חוקותי ותורותי". חז"ל לומדים מכאן שאברהם קיים את התורה כולה.

Genesis 26:5 בראשית כ"ה

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חקותי ותורותי:

because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כו, ה.

11 ובודאי לימד ג"כ ליצחק

ה' אומר ליצחק שיכרך אותו "עקב אשר שמע אברהם בקול, וישמור משמרת, מצוותי, חוקותי ותורותי". חז"ל לומדים מכאן שאברהם קיים את התורה כולה.

Bereshit Rabbah 95:3 בראשית רבה צ"ה:ג

... ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ללמדך, שבכל מקום שהיה יעקב יושב, היה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו, ועד עכשיו לא נתנה תורה, וכתוב באברהם (שם כז): וישמור משמרת. ומהיכן למד אברהם את התורה? רבן שמעון אומר: נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים, והיו נובעות תורה. ומנין שכן הוא? שנאמר (תהלים טז): אף לילות יסרוני וגו'. רבי לוי אומר: מעצמו למד תורה, שנאמר (משלי יד): מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב. ר' יונתן שר הבירה אומר: אפילו עירובי תבשילין היה אברהם יודע, שנאמר (בראשית כז): עקב ...

Another matter, "he sent Judah before him." Rabbi Hanina son of Rabbi Aha, and Rabbi Hanina, one said: To arrange a residence for him. And one said: To arrange an academy in which he would teach Torah matters and in which the tribes would study. Know that it is so; when Joseph departed from him, he knew at which chapter that he was teaching him he left him. When Joseph's brothers came to him and said to him: "Joseph is still alive... his heart was faint [because he ... did not

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Genesis 26:5 בראשית כ"ה

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חקותי ותורותי:

because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ב"ר פצ"ה ג': והי' [אברהם] משמר דקדוקי תורה והי' מלמד את בניו. ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג. וראה רמב"ן עה"ת בראשית כו, ה. והמאירי בפתיחה למסכת אבות כתב "למדו יושר הנהגותיו והליכותיו הליכות אלי מלכי בקודש, ומסר לו סודות חכמתו חקותיו ותורותיו".

12 וישמר משמרת מצותי חקותי ותורותי ובודאי לימד ג"כ ליצחק בנו

הרמב"ן מביא את פירוש רש"י לפסוק ואת דברי המדרש שאברהם קיים אפילו את דקדוקי התורה ולימד את בניו, ולאחר מכן שואל כיצד, אם כן, יכול היה יעקב להקים מצבה ולשאת שתי אחיות. קה"ת מצטט זאת בעניין לימוד התורה בידי אברהם לפני מתן תורה.

Ramban on Genesis 26:5 רמב"ן על בראשית כ"ה:ה

... וקה אָמְרו (ב"ר צד ג) בַּפְּסוּק "וַיִּתֵּן יְהוָה יוֹסֵף עֲגֻלוֹת" (בראשית מ"ה:כ"א), שֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ בַּפְּרָשָׁה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּשֶׁהָיָה אֲבוֹתָיו, וְעַד עַכְשָׁיו לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה, וְהָרִי כְּתוּב "וַיִּשְׁמֶר מִשְׁמֶרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרוֹתַי", וְשֶׁם אָמְרוּ שֶׁהָיָה מִשְׁמֶר אֲפִלּוּ דְקְדוּקֵי תּוֹרָה, וְהָיָה מִלְּמַד לְבָנָיו וְכו'. וַיֵּשׁ לְשָׂאֵל, אִם כֵּן אֵיךְ הָקִים יַעֲקֹב מִצְבָּה (בראשית כ"ח:י"ח), וְנִשָּׂא שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, וְכִדְעַת רְבוּתֵינוּ (ב"ר עד יא) אֲרֻכָּע, וְעַמְרָם נִשָּׂא דוֹתָהּ (שמות ו כ), וּמִשָּׁה רְבִינוּ הָקִים ...

AND HE KEPT MY CHARGE. Rashi comments: "As a reward that Abraham hearkened to My voice when I tested him. And he kept My charge — these are the precautionary decrees instituted by the Sages, which are intended to make us avoid the violation of Biblical laws, such as Second Degrees of for-

הערת קה"ת
ראה תי"ז תי"ל. ראה בדי"ה אדון עולם תשי"ג ע" 14. ושם מציין שבדי"ה זה "מבאר מהגדלות בכלים דו"א נעשה ע"י המשכת האור, דכאשר הכלי הוא כלי לקבל את האור הנה ע"י ריבוי האור בהכלי נעשה הגדלה בהכלי כמו שאנו רואים במוחש בהשוקדים במושכלות הנה כל מה שמרבים לשקוד הנה מתרחב כלי שכלם". ע"ש.

16 ע"פ מ"ש בזהר . . לאתקנא רוא דשמיא

תורה אור על שמות מבאר את אותו מאמר בזהר: מבין שבעת השמות שאינם נמחקים, אל הוא בחסד ואלקים בגבורה; המשכת ה' אל תוך מידותיו נעשית באמצעות תורה ומצוות, וכל מצווה ממשיכה שם אחד אל תוך מידה אחת. עוד נאמר שעיקר העניין הוא להמשיך משמו הגדול, מדרגת אין סוף.

Song of Songs 3:1 שיר השירים ג:א

על־מִשְׁכְּבִי בַלַּיְלוֹת בִּקְשָׁתִי אֶת שְׂאֵהָכָה נִפְשִׁי בִּקְשָׁתִי וְלֹא מִצְאָתִי:

By night on my bed I sought him whom my soul loveth; I sought him, but I found him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה גם לעיל מט, ד. לקו"ת פ' מצורע כה, א. עקב טז, ב. שה"ש ג, א. בסה"מ תרס"ה ע' כה מציין לכאן.

17 שו"ה שאינן

בכתב היד נוסח "שאינו נמחק" (sheino), בלשון יחיד, במקום "שאינן נמחקין" (she'einan).

הערת קה"ת

בבוכ 1824: שאינו.

פסקה 4

18 ברכת דוד: "לך, ה', הגדולה, הגבורה, התפארת, הנצח וההוד". החסידות מפרשת מיילים אלה כספירות החל מחסד; כאן מדובר במידותיו של ה', שבאות לידי קיום באמצעות שמוותיו.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לֵךְ ה' הַגְדֹּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשֵׁמִים וּבְכָרֶץ לֵךְ ה' הַמְּמָלְכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

19 בתפילתו של אליהו (פתח אליהו), בראש תיקוני זוהר: אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה, ולא באחת מן המידות הללו כלל. אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי להראות שאין כל השוואה בין הספירות לבין ה'.

Tikkunei Zohar 17b:2 תיקוני זוהר י"ז ב:ב

וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכי. ואנת לית לך שם ידיע. דאנת הוא ממלא כל שמה. ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

bidden marriages and certain prohibited acts on the Sabbath. My commandments — these are precepts which, had they not been written in the Torah, were requisite to have been written, such as robbery and murder. My statutes ... —

Vocalized Edition (CC-BY) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

13 ליעקב ובניו

אור התורה מוסיף ראייה לכך שיעקב לימד את בניו: רש"י בפרשת ויגש, על הפסוק "וירא את העגלות", מסביר שיוסף נפרד מיעקב בעת שלמדו את פרשת עגלה ערופה.

הערת קה"ת

באוה"ת פי' ערו' תתמד מוסיף: "כפי' רש"י פי' ויגש ע"פ וירא את העגלות כו' בפי' עגלה ערופה פירש ממנו".

14 לימד ג"כ ליצחק בנו ויצחק לימד ליעקב ובניו

הרמב"ם מספר כיצד אברהם לימד את ידיעת ה' האחד והנחיל אותה ליצחק בנו; יצחק לימד אותה ליעקב, ויעקב לימד את כל בניו ומינה את לוי לעמוד בראש הישיבה, כדי שהלימוד לא יישכח. קה"ת מצטט זאת כמקור לאותה שרשרת של לימוד.

Mishneh Torah, Foreign Worship and Customs of the Nations

1:3 משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים א:ג

... וְכִינּוּן שֶׁהָיָה הָעָם מְתַקְבְּצִין אֵלָיו וְשׂוֹאֲלִין לוֹ עַל דְּבָרָיו הֵיכָא מוֹדִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַּעְתּוֹ עַד שִׁיחֲזִירָהוּ לְדֶרֶךְ הָאֱמֻת עַד שְׁתַּקְבְּצוּ אֵלָיו אֲלֵפִים וְרַבָּבוֹת וְהָם אֲנָשֵׁי בֵּית אֲבָרָהָם וְשֵׁתַל בְּלִבָּם הָעֵקֶר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְחֵבֶר בּוֹ סָפְרִים וְהוֹדִיעוּ לְיִצְחָק בְּנוֹ. וְלִשְׁבִּי צִחֶק מִלָּמַד וּמְזַהֵיר. וְיִצְחָק הוֹדִיעַ לְיַעֲקֹב וּמְנָהוּ לְלַמֵּד וְלִשְׁבִּי מִלָּמַד וּמְחַזֵּק כָּל הַנְּלוֹיִם אֵלָיו. וְיַעֲקֹב אֲכִינוּ לְמַד בְּנוֹ כָּל־ם וְהַבְדִּיל לָיו וּמְנָהוּ רֹאשׁ וְהוֹשִׁיבוֹ בְּיִשְׂרָאֵל לְלַמֵּד דֶּרֶךְ הַשֵּׁם ...

As soon as this giant was weaned he commenced to busy his mind, in his infancy he commenced to think by day and by night, and would encounter this enigma: How is it possible that this planet should continuously be in motion and have no leader—and who, indeed, causes it to revolve, it being impossible that it should revolve itself? Moreover, he neither had a teacher nor one to impart aught to him, for he was sunk in Ur of the Chaldeans among the foolish worshipers of ... stars, and his

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

15 דרמ"ח פקודין

בתיקון לי מדובר על רמ"ח המצוות כמצוות ה' "בכל אבר ואבר של המלך". אדמו"ר חזקן מצטט את המאמר הידוע שהמצוות הן אברי המלך, ולאחר מכן שואל למה אפשר להתכוון במילה "אברים".

Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8 תקוני תיקון ל

וְעוֹד מְצוּהָ דָא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דְּאִיהוּ מְצוּהָ מְסֻרָא דְאֵבָא דְאִיהוּ רִאשׁ, וּמְסֻרָא דְאִימָא דְאִיהוּ אֶשׁ"ר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּהָ וְעוֹשֶׂה מִתְרוּוִיחָה, וּבְגִין דָּא אֲתַמֵּר עַל תְּרוּוִיחָהוּ אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ, אֲמָא קִדְּשָׁנוּ וְאֵבָא צֻנּוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָא תַתָּא, דְּאִיהוּ פֶטֶר כָּל רַחֵם, פְּתִיחוּ דְרַחֵם, דְּאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהִי מְצוּת יְהוּ"ה בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר דְּמִלְכָא, אִיהִי מְצוּהָ, וְעוֹד אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ מְסֻרָא דְאֵבָא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

20 כי לא מחשבתי מחשבותיכם

"כי לא מחשבתי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי, נאום ה'". אפילו "מחשבותי" של ה', שהיא למטה "מחשבותי", אינה בת-שוואה למחשבותינו.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח'

כי לא מחשבתי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ח.

21 וכמ"ש בת"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אליהו).

פסקה 6

22 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". אדמו"ר הזקן מפרש את "באורך" כאור שנמשך למטה, ובאמצעותו רואים ומשיגים את אור החכמה.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כ"עמך מקור חיים באורך נראה אור:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

23 ועושה חסד לאלפים

בדיבר השני מעשרת הדיברות מתואר ה' כמי ש"עושה חסד לאלפים, לאהובי ולשומרי מצוותי". כאן "אלפים" הם השלבים הרבים שדרכם בא החסד לידי התהוות.

Exodus 20:6 שמות כ"ו:

ועושה חסד לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי:

and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ו.

פסקה 7

24 עולם חסד יבנה

"כי אמרתי עולם חסד יבנה". אדמו"ר הזקן מפרש שהחסד צריך להיבנות, כלומר להתהוות בשלבים.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

כ"אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכן אמונתך בהם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, ג.

25 הוי"ה בנקוד פת"ח היא בחכמה

Sefer HaMaamarim 5655 מוסיף כאן ש-Pardes Rimonim (Sha'ar HaShemos, ch. 3) מציין את השם יה כשם של חכמה.

הערת קה"ת

בסה"מ תרנ"ה ע' נ נוסף: ובפרד"ס שער השמות פ"ג כ' דשם י"ה הוא השם דבחי חכ'.

26 חסד אל כל היום

"חסדי אל כל היום". הפסוק מצמיד את השם אל לחסד, ועל כך מבוסס הקישור בין שם זה לבין ספירת החסד.

Psalms 52:3 תהילים נ"ב:ג'

מהתהלה בפרעה הגבור חסד אל כל-היום:

Why boastest thou thyself of evil, O mighty man? The mercy of G-d endureth continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נב, ג.

27 איהו וחיוהי חד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בת"ו בהקדמה (ג, א).

28 איהו וחיוהי חד. איהו וגרמוהי חד

בהקדמה ל-Tikkunei Zohar נאמר שבספירות של אצילות המלך אחד עם חיותיו ואחד עם כליו, ואילו בספירות של בריאה אין הדבר כך. כאן מתואר כיצד האור הנמשך נעשה אחד עם חכמה וחסד. (בהערה זו של Kehot מודפס 3a; בהערות האחרות של Kehot על ביטוי זה מצוין 3b, ושם הוא מופיע ב-Sefaria).

Tikkunei Zohar 3b:9-10 תקוני זוהר ג' ב:ט"י

דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון, איהו וגרמוהי חד בהון, איהו וחייוני חד בהון, מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה, דלאו אינון וחייוני חד, לאו אינון וגרמוהי חד. ועלת על פלא הוא נהיר (נ"א נחית) בעשר ספירות דאצילות, ובעשר ספירות דבריאה, ונהיר בעשר כתות דמלאכיא, ובעשר גלגלי דקריצא, ולא אשתני בכל אתר.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

29 דהיינו כענין הוא המדע הוא היודע

תורה אור, בהמשך פרשת יתרו, משתמש באותה השוואה: כאשר אור אין סוף מלוכב בחכמה, נעשה "הוא וחיותיו אחד", שכן הוא המדע והיודע, והוא וחכמתו אחד; "הוא וכליו" מתייחס לאותיות המחשבה.

הערת קה"ת

וכ"ה לקמן עא, א. ובסה"מ תקס"ו ע' רו כתב: כמו עד"מ האדם בחיות נפשו שמלוכבש באיבריו שמתאחד הוא עם האיברים והכל נחשב כאי כן גם בחי התפשטות ההארה מאור א"ס בנאצלים באורות וכלים. . מפני שהמה מיוחדים בו בתכלית, ע"ש.

30 לך ה' הגדולה והגבורה

"לך ה' הגדולה והגבורה". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "לך" כמלמדת שהמדות נעשות באמת של ה', ואחדות עמו.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

36 הלוח ונסוע הנגבה

"ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה". אדמו"ר הזקן מפרש את התנועה החוזרת כרצוא ושוב של אברהם באהבה.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט

ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 רצוא ושוב

במראה המרכבה של יחזקאל נאמר: "והחיות רצוא ושוב". ביטוי זה מתאר את כמיהת הנשמה לעלות אל ה' ואת שובה אל משימתה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':יד

והחיות רצוא ושוב כמראה הנזק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 רוח אייתי רוח

הזוהר אומר שהכול תלוי ברצון: רוח מושכת רוח ומביאה רוח, כפי שנאמר "אם ישים אליו לבו"; כאשר אדם מעורר אהבה כלפי הקדוש ברוך הוא, מתעורר הצד הימני שלו כלפיו. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להסביר כיצד אהבתו של אברהם המשיכה את אורו של ה'.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

זח"ב קסב, ב. ראה לעיל א, א.

פסקה 11

39 אם ישים אליו לבו

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". הזוהר מפרש זאת על מי שמפנה את לבו באהבה אל ה', וכך ממשיך את רוחו של ה'.

Job 34:14 איוב ל"ד:יד

אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לד, יד.

40 ויטע אשל

"ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' אל עולם". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בקשר למעשי החסד של אברהם.

Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם:

And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כא, לג.

41 ואנכי עפר ואפר

כאשר אברהם מתחנן בעד סדום, הוא אומר: "הנה נא הואלתי לדבר אל

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

31 בשיעורים לתניא אנה"ק סי' כ' נסמן

פירוש על תניא; על אגרת הקודש 20 הוא מציין את Etz Chaim, Sha'ar 7, chapter 12, ומקומות נוספים כמקור לרעיון זה.

הערת קה"ת

ע"ח שמי"ז פ"ב. ובכ"מ.

פסקה 8

32 המשכת החיות

בהגהות למאמר זה שנדפסו ב-Or HaTorah נאמר "התהוות החיות במקום "המשכת החיות".

הערת קה"ת

באוה"ת הגהות למאמר זה ע' תתמה הגי': התהוות.

33 דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא ולא מכל מדות אלין כלל

תפילתו של אליהו: אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה, ולא באף אחת מהמידות הללו כלל. הדברים חוזרים כאן כדי להדגיש עד כמה גדולה הירידה הכרוכה בכך שאור אין סוף מתלבש במידות הללו.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד

אנת חכים ולאו בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינןן צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 9

34 ה' בנקוד פתח בחכמה

הדברים חוזרים לפסקה 7 במאמר זה, שבה הוי' בפתח יוחס לראשונה לחכמה ואל לחסד.

הערת קה"ת

לעיל סז, ד. פרדס שער הנקודות פ"ה. פע"ח שער העמידה פ"ט. וראה באוה"ת ואתחנן ע' שעט.

פסקה 10

35 וישמר משמרתי מצותי

"וישמר משמרתי, מצוותי". אדמו"ר הזקן מסביר כעת מה היו המצוות של אברהם: המשכת אור אין סוף אל חכמה וחסד.

Genesis 26:5 בראשית כ"ו:ה

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי ותורתי:

because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אדני, ואנכי עפר ואפר". כך התורה מציגה את ענוותנותו.

Genesis 18:27 בראשית י"ח:כ"ז

וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֲלֵתִי לְדָבָר אֱלֹהִים וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאָפֵר:

And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, כז.

42 כמים הפנים

"כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם". החסידות מיישמת זאת על היחס שבין האדם לה: התנובה מלמעלה משקפת את העמדה מלמטה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כַּמֵּים הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לִב־הָאָדָם לְאָדָם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 דאנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעה ולא מכל מדות אלן כלל

תפילתו של אליהו: אתה חכם, אך לא בחכמה ידיעה, ולא באף אחת מהמדות הללו כלל. הדבר מסביר מדוע הכניסה לחכמה ולחסד היא ירידה עבור אור אין סוף.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעה. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעה. לית לך אתר ידיעה אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

44 במקום שאתה מוצא גדולתו

רבי יוחנן אומר שכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא את ענוותנותו, ומראה זאת בתורה, כנביאים ובכתובים. אדמו"ר הוקן מצטט זאת כשהוא משתמש במילה "גדולה".

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתריה: "עושה משפט תום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתריה: "ואת דכא ושפל רוח", משולש בכתובים, דכתיב: "סולו לרוכב בערבות קה שמו", וכתוב בתריה: "אבי תומים" ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

מגילה לא, א. ראה בהנסמן לעיל טז, א.

פסקה 12

45 אך הנה עיקר המשכות אברהם אבינו

אור התורה על לך לך מפנה לקטע הזה בעניין עיקר ההשפעה של עבודת אברהם.

הערת קה"ת

באוה"ת לך לך כרך ד תרפה, א ובסה"מ תר"ץ ע' שלו מציין לכאן.

46 בעולמות עליונים

מקומות באור התורה שקה"ת מציינת בעניין המשכותו של אברהם בעולמות העליונים, בניגוד למה שהביא מתן תורה למטה.

הערת קה"ת

ע' באוה"ת ויחי כרך ב שצח, ב. דרושים לחג השבועות ע' קעט. ראה אוה"ת פ' ראה ע' תשנז.

47 ויקרא שם בשם ה' אל עולם

קה"ת מציינת דיון בפסוק הזה באור התורה על יתרו.

Genesis 31:33 בראשית ל"א:ל"ג

הערת קה"ת

בראשית לא, לג. אוה"ת פ' יתרו ע' א"ט.

48 ויקרא שם בשם ה' אל עולם

"ויטע אשל כבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' אל עולם". אדמו"ר הוקן מצטט פסוק זה בהקשר לכך שאברהם פרסם את שם ה' בעולם הזה. (בהערה של קה"ת נדפס 31:33, אך זו טעות דפוס במקום 21:33).

Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג

וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּכָאֵר שְׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם:

And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 וגם הנפש אשר עשו בחרן

אברהם יצא לנענע עם שרי, לוט, רכושם "ואת הנפש אשר עשו בחרן". אדמו"ר הוקן מפרש זאת על האנשים שאברהם הביא לאמונה בה'.

Genesis 12:5 בראשית י"ב:ה'

וַיֵּקֶחַ אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם וְאֶשְׂרֵי רְכָשׁוֹ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרוֹן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנַעַן:

And Abram took Sarai his wife, and Lot his brother's son, and all their substance that they had gathered, and the souls that they had gotten in Haran; and they went forth to go into the land of Canaan; and into the land of Canaan they came

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יב, ה.

50 מצותי . . אהבה זו

הקטע הזה, מ"מצותי" ועד "חולת אהבה", מצוטט באור התורה על וירא.

הערת קה"ת

קטע זה מובא באוה"ת פ' וירא כרך א פח, ב. וראה לעיל לד, ד קדשנו במצותיו דייקא.

51 וישמר משמרתו מצותי

"וישמור משמרתו, מצוותי". כאן מתפרש "מצוותי" כמצוות שה' עצמו מקיים, כביכול.

Genesis 26:5 בראשית כ"ו:ה'

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתיו: because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 הקב"ה מבקר חולים

רבי חמא בר חנינא מלמד שיש ללכת בדרכי ה': כשם שהוא הולך את הערומים, ביקר את החולים, ניהם אכלים וקבר את המתים, כך גם עלינו לעשות. על ביקור החולים של ה' לומדים מכך שהוא נגלה לאברהם לאחר מילתו.

Sotah 14a:4 סוטה י"ד א:ד'

אֵלָּא, לְהֵלֵךְ אַחֵר מִדּוּתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מָה הוּא מְלִישׁ עֲרֻמִּים, דְּכֵתִיב: "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאַדָּם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם" — אָף אֶתָּה הַלְבַּשׁ עֲרֻמִּים. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּיקֵר חוֹלִים, דְּכֵתִיב: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא" — אָף אֶתָּה בִּקֵּר חוֹלִים. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִיהָם אֲכָלִים, דְּכֵתִיב: "וַיְהִי אַחֲרָי מוֹת אֲבֹרָהֶם וַיִּכְרֶה אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ" — אָף אֶתָּה נִהָם אֲכָלִים. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבֵר מֵתִים, דְּכֵתִיב: "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּגִי" — אָף אֶתָּה קָבֹר מֵתִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה יד, א.

53 סמכוני באשיות

"סמכוני באשיות, רפדוני בתפוחים, כי חולת אהבה אני". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כנגעוץ האהבה של הנשמה לה' בעולמות העליונים.

Song of Songs 2:5 שיר השירים ב':ה'

סִמְכוֹנִי בְּאִשִּׁיּוֹת רְפֹדוֹנִי בְּתַפּוּחִים כִּי־חֹלֶת אֶהְבֶּה אֲנִי: Stay ye me with dainties, refresh me with apples; For I am 'love-sick'
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ה. ראה פיי הפסוק באוה"ת שה"ש ע' ריא.

54 הודו על ארץ ושמים

"יהללו את שם ה', כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מדגיש שרק הודו, הארה, נמצא בעולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וּשְׁמַיִם: Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

55 סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים

"סעדו אותי באשיות, רפדוני בתפוחים, כי חולת אהבה אני". האשיות והתפוחים מתפרשים כהתגלויות של אור אין סוף, המרפאות את כיסופי

הנשמה.

Song of Songs 2:5 שיר השירים ב':ה'

סִמְכוֹנִי בְּאִשִּׁיּוֹת רְפֹדוֹנִי בְּתַפּוּחִים כִּי־חֹלֶת אֶהְבֶּה אֲנִי: Stay ye me with dainties, refresh me with apples; For I am 'love-sick'
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

56 הקב"ה מניח תפילין

רבי אבין בר רב אדא אומר בשם רבי יצחק שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, ולומד זאת מן הפסוק: "נשבע ה' בימינו ובורוע עזו". אדמו"ר הזקן מונה זאת בין המצוות של ה' עצמו.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:יז-י"ח

אָמַר רַבִּי אֲבִין בַּר רַב אֲדָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַנֵּינן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִילִין שְׁנָאֲמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמֵינוּ וּבִרְוַע עֲזוֹ". "בְּיָמֵינוּ" — זו תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר: "מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דָּת לָמוּ", "וּבִרְוַע עֲזוֹ" — אֵלּוּ תְּפִילִין, שְׁנָאֲמַר: "הִי עוֹלָמָא דְּתִנּוּ".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א. ראה גם לעיל לה, ב ובמ"מ לשם.

57 תפילין מלשון התקשרות

קה"ת מציינ שהפירוש של תפילין מלשון התקשרות מובא במילון המונחים הקבליים, בערך תפילין.

הערת קה"ת

ראה בערכי הכינוים לבעל סה"ד מערכת תפילין. מובא באוה"ת ויקרא כרך ג ע' תתקטז.

58 ומי כעמך ישראל

תפילתו של דוד: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". זהו הפסוק שבתפילין של ה'.

I Chronicles 17:21 דברי הימים א י"ז:כ"א

וּמִי כַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָא אֲשֶׁר הִלַּךְ הָאֱלֹקִים לְפָדוֹת לוֹ עָם לְשׁוֹם לָךְ שֵׁם גְּדֹלוֹת וְנִרְאוֹת לְגִרָשׁ מִפְּנֵי עַמֶּךָ אֲשֶׁר־פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם:

And who is like Thy people Israel, a nation one in the earth, whom G-d went to redeem unto Himself for a people, to make Thee a name by great and tremendous things, in driving out nations from before Thy people, whom Thou didst redeem out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א יז, כא.

בְּאֵיזֶר וּמִרְחָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּרוּחַ פִּי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה וּבְמֵאֲמָרוֹ, כִּי־נָהָה הַמִּרְחָף עַל הַקּוֹן, אֲקוּב־טִיר בְּלַע"ו:

תהו ובהו DESOLATE AND VOID — The word signifies as-tonishment and amazement, for a person would have been astonished and amazed at its emptiness. תהו is estordison in old French. empty space. על פני תהום. ON THE FACE OF THE DEEP — i. e. the waters which were upon the earth. ורוח אלהים מרחפת. THE SPIRIT OF GOD WAS HOVERING — The throne of Divine Glory was standing in space, hovering over the face ... of the waters by the breath

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

62 בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית

הרמב"ם מביא את פירושו של רש"י, שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, ששניהם נקראו "ראשית", ומכאן את דברי חז"ל האלה סתומים וחתומים מאוד. בהוצאת קה"ת מובא הדבר לצד דברי רש"י.

Ramban on Genesis 1:2-3 רמב"ן על בראשית א':ב-ג

... (שמואל א כ ד), מִה תִּרְצֶה וְתִחְפֹּץ, וְכֵן "וְתִהְיֶה אִשָּׁה לְבָן אֲדֹנָיִךְ כְּאִשָּׁה דָּבָר הִי" (בראשית כ"ז:ג), כְּאִשָּׁה רָצָה; כִּי כֵן הוּא הַרְצוֹן לְפָנָיו. או הוא כגון מְחַשְׁבָּה, כְּמוֹ "הָאִמְרָה בְּלִבָּהּ" (ישעיהו מז ח); "וְאָמְרוּ אֲלֵכֶּיךָ יְהוָה בְּלִבָּם" (זכריה יב ה). וְהִעֲנִין, לומר שלא הָיָה בְּעֵמֶל. וְכֵן קָרָאוּ רַבּוֹתֵינוּ לָזֶה "מְחַשְׁבָּה"; אָמְרוּ: מְחַשְׁבָּה - בְּיוֹם; הַמְּעֻשָּׂה - עִם דְּמֻדּוּמֵי חִמָּה. וְהוּא לְהוֹרוֹת עַל דָּבָר מְחַשְׁבִּי שֶׁיֵּשׁ בוֹ טַעַם, לֹא חֶפֶץ פְּשׁוּט בְּלִבָּד. וּמִלֵּיל הַזֶּה - מוֹרָה עַל מַעֲשֵׂה הַזֵּמָן הַעוֹמֵד, כְּמוֹ ...

AND G-D SAID, 'LET THERE BE LIGHT.' The word "saying" here indicates Will, as in the verse, What dost thy soul say, that I should do it for thee? which means, "What do you want and desire?" Similarly, And let her be thy master's son's wife, as the Eternal hath spoken means, "...as He hath willed, for such is the Will before Him." Or, it may be [that the word "saying" here means] "thinking," as in the verses, ... Thou sayest in thy heart; And the chiefs of Judah shall say

Vocalized Edition (CC-BY) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

63 ומשם יפרד

"נהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם הוא נפרד והיה לארבעה ראשים." אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה ביחס לעולם הזה, שהוא עולם של פירוד.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית ב, י.

59 ישראל עלו במחשבה

בתיקון ו' נאמר על תלמיד חכם שהוא "מצד המחשבה", שעליה נאמר שישאל עלו במחשבה להיבראות. בהוצאת קה"ת מובא הדבר יחד עם המדרש.

Tikkunei Zohar, Tikkun 6 • 23b:3-4 תקו"ז תיקון ו'

א"ל אבא. אם כן ת"ח דאיהו מסטרא דמחשבה דאתמ' ביה ישראל עלה במחשבה ליבראות האי אורייתא איהי בן לתלמיד חכם. אם כן אתתא דיליה אמאי צריכא יכום. דהא לא שוו אפרשותא מארי מתניתין לת"ח משאר בני נשא. א"ל ברי (איהי) ודאי צריכה יכום לאלין נשמתין דאולין ערטילאין משית יומי בראשית.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ר בתחילתו. ת"ז תי' ו' בסופו. נסמן לעיל נ, ב.

60 בראשית בשביל ישראל

המדרש מונה דברים שקדמו לבריאה: חלקם נבראו, ואחרים, ובהם האבות וישראל, "עלו במחשבה" להיבראות; לפי דעה אחת, מחשבת ישראל קדמה לכול. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבאר את שורשם של ישראל במחשבתו הראשונה של ה', בחכמה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים" ששה דברים קדמו לבריאת העולם יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להיבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו תורה מנין שנאמר (משלי ח, כב): "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להיבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו'" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Vayikra Rabbah 36:4 ויקרא רבה ל"ו:ד

הערת קה"ת

ראה ב"ר א, ד. ויק"ר לו, ד. רש"י ורמב"ן בראשית א, א.

61 בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית

רש"י אומר שהפסוק דורש פירוש, כפי שלימדו חז"ל: בשביל התורה, שנקראת "ראשית דרכו", ובשביל ישראל, שנקראו "ראשית תבואתו". אדמו"ר הזקן מצטט פירוש זה.

Rashi on Genesis 1:2 רש"י על בראשית א':ב

תהו ובהו. תהו לשון תמה וְשִׁמְמוֹן, שְׁאֵדָם תוֹהָא וּמִשְׁתוּמָם עַל בְּהוּ שְׁבָה: תהו. אשטורדי"ש בְּלַע"ו: בְּהוּ. לְשׁוֹן רְקוּת וְצָדוּ: עַל פְּנֵי תְהוֹם. עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ: וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֵּת. כִּסֵּא הַכְּבוֹד עוֹמֵד

פסוקה 15

64 וירד ה' על הר סיני

"וירד ה' על הר סיני, אל ראש ההר". אדמו"ר הזקן מפרש את הירידה כירידת אור אין סוף כדי להתייחד עם המצוות בעולם הגשמי.

Exodus 19:20 שמות י"ט:כ

וירד ה' עליהר סיני אל־ראש ההר ויקרא ה' למשה אל־ראש ההר ויעל משה:

And the L-RD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the L-RD called Moses to the top of the mount; and Moses went up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, כ.

פסוקה 16

65 כי אל דעות ה'

בתפילתה של חנה: "כי ה' אלקי דעות, ולו נתכנו עלילות". אדמו"ר הזקן מפרש את לשון הרבים "דעות" כמתייחסת ליחודא עילאה וליחודא תתאה.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג

אל־תרבו תדברו גְּבֹהָה גְּבֹהָה יֵצֵא עֵתֶק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת Havayah ולו נתכנו עלילות:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א ב, ג. ראה המשך ר"ה תרצ"ד (נדפס בספר המאמרים ה'תשי"א). תש"ג ע' 126.

פסוקה 17

66 להנחיל אוהבי יש

החכמה אומרת: "להנחיל לאוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שלמעלה, המדרגות העליונות הן ה"יש" האמיתית.

Proverbs 8:21 משלי ח:כ"א

להנחיל אֹהֲבֵי יֵשׁ וְאֶצְרֵיתֵיהֶם אֲמַלֵּא:

That I may cause those that love me to inherit substance, And that I may fill their treasuries

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

67 ולו נתכנו עלילות

הפסוק מסתיים במילים "ולו נתכנו עלילות": המילה "ולא" נכתבת באל"ף ונקראת בו"י. אדמו"ר הזקן מבסס את הפסוק הבאה על שתי הקריאות.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג

אל־תרבו תדברו גְּבֹהָה גְּבֹהָה יֵצֵא עֵתֶק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת Havayah ולו נתכנו עלילות:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And

by Him actions are weighed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א ב, ג. ראה לעיל יא, ד.

פסוקה 18

68 נעשה אדם בצלמינו

"ויאמר ה': נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". אדמו"ר הזקן מפרש "בצלמנו" — התורה, ו"כדמותנו" — המצוות.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

69 בצלמנו בחי' התורה

קה"ת מפנה לאור התורה על בראשית בעניין "בצלמנו", שפירושו התורה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ג תקד, א.

70 אדם שעל דמות הכסא

מעל לרקיע ראה יחזקאל דמות כיסא, "ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". כאן אותו "אדם" הוא המצוות, רצונו הפנימי של ה'.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וּמִמַּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ כְּמֵרָאָה אֶבְיָסְפִיר דְּמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֵרָאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 אין עוד מלבדו

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, אין עוד מלבדו". התורה והמצוות פועלות שכך יהיה למטה כפי שהוא למעלה.

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אַתָּה הִרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 ולא תחללו שלא לעשות חלל

"ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל". אדמו"ר הזקן מפרש "תחללו" — מלשון עשיית חלל.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תַחֲלִלּוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal- lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י נא, טז.

פסוקה 19

76 תוכה רצוף אהבה

על האפריון של שלמה המלך נאמר: "תוכו רצוף אהבה". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הנשמה, שהתורה ממלאת אותה מבפנים.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג:י

עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold,
The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with
love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 כי ה' אלקיך אש אוכלה

"כי הוי' אלקיך אש אוכלה הוא, אל קנא". אדמו"ר הזקן דורש את הוי' על התורה ואת "אלקיך" על המצוות.

Deuteronomy 4:24 דברים ד:כ"ד

כי Havayah אלקיך אש אוכלה הוא אל קנא:

.For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, כד.

פסוקה 20

78 אבל תלמיד חכם

קה"ת מפנה להערה בלקוטי שיחות על אמירה זו בעניין תלמיד חכם.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חט"ז ע' 437 הערה 26.

79 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". אדמו"ר הזקן משתמש במילותיו של ישעיהו כדי לתאר את ההתגלות שהתורה והמצוות מחוללות למטה כמו למעלה.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ:ה

ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh
shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken

'.it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 וזה סיני עשן

"וזה סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש". את האש של סיני מפרשים כתורה ומצוות שמכלות את הגסות של הנפש הבהמית.

Exodus 19:18 שמות י"ט:י"ח

וזה סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחורר כל־ההר מאד:

Now mount Sinai was altogether on smoke, because the
L-RD descended upon it in fire; and the smoke thereof as-
cended as the smoke of a furnace, and the whole mount
quaked greatly

low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כב, לב. וראה לקמן פג, ב.

73 שלא לעשות חלל

הגמרא מביאה את הפסוק "ולא תחללו את שם קדשי" לעניין החטא של חילול שם ה', שאותו היא מונה לצד שבועת שקר וחילול שבת. קה"ת מציין את הפסוק על המילים "שלא לעשות חלל".

Shabbat 33a:3 שבת ל"ג א:ג

בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת — חיה רעה רבה, ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטין, והדרכים משתוממין. שנאמר: "ואם באלה לא תנסו לוי" — אל תקרי "באלה", אלא "באלה". וכתוב: "והשליחתי ככם את חית השדה וגו'", וכתוב בשבועת שקר: "ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך", ובחילול השם כתיב: "ולא תחללו את שם קדשי". ובחילול שבת כתיב: "מחלליה מות יומת", וכליה "חילולי" "חילולי" משבועת שקר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת לג, א.

74 דוחק רגלי השכינה

מי שהולך בקומה זקופה מתוך גאווה, אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק את רגלי השכינה, שהרי "מלא כל הארץ כבודו". תחושת חשיבות עצמית אינה מותרת מקום לנוכחות ה'.

Berakhot 43b:19-20 ברכות מ"ג ב:י"ט-כ'

ויש אומרים, אף לא יפסיע פסיעה גסה: דאמר מר, פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. מאי תקנתיה? להדריה בקדושה דבי שמי. ואל יחלה בקומה זקופה: דאמר מר המהלה בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי שכינה, דכתיב: "מלא כל הארץ כבודו".

Some declare he should not walk with a big stride. For the teacher has said : A big stride takes away one five hundredth part of the light of a man's eyes. What is the remedy for if ? He may restore it [by drinking the wine of] Sanctification on the [Sabbath] night. He should not walk with an erect carriage. For the teacher has said: He who walks with an erect carriage, even a distance of four cubits, is as though he ... :pushed against the feet of the Shekinah

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.

Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות מג, ב.

75 ואשים דברי בפיו

"ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילים "ידברי": בלימוד התורה נאמרים דבריו של ה' עצמו.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי־אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-
ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people

ישראל והעולם הבא. תורה מנין — שנאמר: "אשרי הגבר אשר תסרנו קה ומתורתך תלמדנו".

There is a teaching : R. Simeon b. Johai said : Three precious gifts did the Holy One, blessed be He, give to Israel, and all of them He gave only through the medium of suffering ; they are : Torah, the land of Israel, and the world to come. Whence is it deduced that Torah [was given through the medium of suffering]? As it is said : "Happy is the man whom Thou chastenest, O L-rd, and teachest him out of Thy law " (Ps. xciv. 12)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות ה, א.

85 אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא

דברי רב יוסף בשבועות, המצוטטים בפסקה 1, מתבארים כאן: יום מתן תורה גילה למשה את חכמת ה', בניגוד לסוגים הרבים של "הוספה".

Pesachim 68b:12-13 פסחים ס"ח ב:י"ב-י"ג

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר: עבדי לי עגלא תלתא. אמר, אי לא האי יומא דקא גרים — כמה יוסף איכא בשוקא. רב ששת כל תלתין יומין מהדר לקה תלמודיה, ותלי וקאי בעיבא דדשא, ואמר: חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לה קראי לה תנאי. איני? והאמר רבי אלעזר: אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי!" מעיקרא כי עבד איניש — אדעתא דנפשיה קא עבד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

86 יוסף דעת יוסף מכאוב

"כי ברוב חכמה רב כעס, ויוסיף דעת יוסיף מכאוב". אדמו"ר הוקן מביא פסוק זה ביחס לידיעה שאינה מגלה את ה'.

Ecclesiastes 1:18 קהלת א:י"ח

כי ברב חכמה רב־כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב:

For in much wisdom is much vexation; And he that increaseth knowledge increaseth sorrow

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
קהלת א, יח.

87 חכמים הם להרע

"חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו". זוהי החכמה הורה ששייכת לעולם הפירוד.

Jeremiah 4:22 ירמיהו ד:כ"ב

כי אֵויל עמי אותי לא יָדעוּ בָּנִים סְכָלִים הֵמָּה וְלֹא נְבוֹנִים הֵמָּה חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהִיטִיב לֹא יָדְעוּ:

For My people is foolish, They know Me not; They are sottish children, And they have no understanding; They are wise to do evil, But to do good they have no knowledge

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ירמ' ד, כב.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, יח.

81 וידבר הוי"ה אליכם מתוך האש

"וידבר ה' אליכם מתוך האש, קול דברים אתם שומעים". התורה ניתנה מתוך האש.

Deuteronomy 4:12 דברים ד:י"ב

וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים וּזְלָתִי קוֹל:

And the L-RD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 ת"ח אין אור של גינהם שולט בו

רבי אבהו בשם רבי אלעזר: אש הגיהנום אינה שולטת בתלמידי חכמים, על פי קל וחומר מן הסלמנדרה, שכל גופה אש, כמו שנאמר: "הלא כה דברי כאש". אדמו"ר הוקן מסביר שהתורה והמצוות כבר זיכבו אותם.

Chagigah 27a:7-8 חגיגה כ"ז א:ז-ח'

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא: ומה סלמנדרא שתולדת אש היא — הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש, דכתיב: "הלא כה דברי כאש נאם ה'" — על אחת כמה וכמה. אמר ריש לקיש: אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב: מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב — כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה כז, א.

פסקה 21

83 ולא תחללו

"ולא תחללו את שם קדשי". כמו בפסקה 18, עבודת התורה והמצוות צריכה לוודא שלא ישאר שום חלל פנוי מה'.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

ולא תחללו את־שם קדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם: And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 22

84 שלש מתנות טובות כו'

רבי שמעון בר יוחאי אומר שהקדוש ברוך הוא העניק לישראל שלוש מתנות טובות, וכולן ניתנו רק באמצעות ייסורים: התורה, ארץ ישראל והעולם הבא. אדמו"ר הוקן מכנה את הכוח להמשיך אלקות באמצעות התורה והמצוות מתנה כזאת.

Berakhot 5a:20-21 ברכות ה' א:כ-כ"א

תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנו אלא על ידי יסורין, אלו הן: תורה וארץ

And Moses said: "This shall be, when the L-RD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the L-RD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings 'are not against us, but against the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 ידבר עמים

"ידבר עמים תחתינו". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "ידבר" בפסוק הפותח באותו מובן של הנהגה והמשכה.

Psalms 47:4 תהילים מ"ז:ד

ידבר עמים תחתינו ולעמים תחת רגלינו:

He subdueth peoples under us, and nations under our feet

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מז, ד. ראה גם לעיל ד, א. נו, א. פב, ג.

95 משה בחי בטול

לקוטי תורה על פקודי מסביר את הביטוי "בפי משה": משה היה בטל כל כך, עד שהשכינה דיברה מגרונו; הדברים מפנים ל"מאמר משה ידבר". עוד נאמר שם שלכל אדם יש ניצוץ משה, שאפשר להגיע אליו באמצעות הביטול שבקריאת שמע, ולאחר מכן "לשוני תענה אמרתך".

הערת קה"ת

בלקו"ת פקודי ה, ד מציין לדי"ה משה ידבר בענין בטול, ואולי הכוונה לכאן.

96 החכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תמצא?" החסידות מפרשת "מאין" כ"מן האין": החכמה באה באמצעות ביטול.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו

רבי יוחנן אומר: בכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא את ענותנותו. כמו בפסוק 11, ההמשכה באה באמצעות ענוה.

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלוקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "וְאֵת דָּכָא וּשְׁפַל רֹחַ", משולש בכתובים, דְּכָתִיב: "סוּלוּ לְרוּכָב בְּעֶרְבוֹת בְּקָה שְׁמוּ", וכתוב בתורה: "אֲבִי יְתוּמִים ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

88 כי משם יפרד

"ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". כפי שנאמר בפסוק 14, הפסוק מתאר את העולם הזה כעולם של פירוד.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָאֶרֶץ וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 ז' שמות . בסדר השתלשלות

המאמר הזה מפנה לקטע שלפנינו: שבעת השמות כאן הם אורות המלוכשים בכלים, כפי שמוסבר בהגהה בתורה אור (68d), ומשה הוא מדרגת עצמות החכמה.

הערת קה"ת

ראה בדי"ה מאי חוכה תרע"ג "ומש"ש [בתו"א כאן] בענין ז' שמות כו' הן אורות המתלבשים בכלים כמש"ש בהביאור בהג"ה [לקמן סח, ד] ומשה הוא בבחי' עצם החכמה", ע"ש.

90 המשפילי לראות בשמים ובארץ

"המשפילי לראות בשמים ובארץ". כאן יש לקרוא זאת על הכינה שמעל להשתלשלות, שממנה השמים והארץ שווים.

Psalms 113:6 תהילים קי"ג:ו

הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

?That looketh down low Upon heaven and upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ו.

פסוק 23

91 על המשכת התורה . ידבר

קה"ת מפנה לאור התורה על יתרו בעניין המשכת התורה המתבטאת ב"משה ידבר".

הערת קה"ת

ראה אה"ת פי יתרו ע' תתלב.

92 והאיש משה ענו מאד . ונחנו מה

"והאיש משה ענו מאד, יותר מכל אדם שעל פני האדמה". ענותנותו של משה היא הביטול שבאמצעותו הוא ממשיך את התורה.

Numbers 12:3 במדבר י"ב:ג

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that —.were upon the face of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יב, ג. בשלח טז, ח.

93 ונחנו מה

משה אומר לעם שהתלונות שלהם אינן נגדו ונגד אהרן: "מה אנחנו?" הביטוי הזה הוא הניסוח הקלאסי בחסידות לביטול של משה.

Exodus 16:8 שמות ט"ז:ח

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בִּבְקָר לְשַׂבֵּעַ בְּשֹׁמֵעַ ה' אֶת-תַּלְוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלַי וְנִחְנֶה מֶה לֹא-עֲלִינוּ תִלְוֹתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה

פסוקה 24

98 משה שושבינא דמלכא

שני מקומות נוספים בתורה אור שבהם משה מתואר כ"שושבינו של המלך", לפי מראי המקומות שמביאים בקה"ת.

Zohar III, 20a זח"ג כ, א

הערת קה"ת

זח"ג כ, א. נג, ב. ערה, ב. ראה לקמן קי, א. קיא, א. לקו"ת במדבר ב, ד. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתסג. בלקו"ת בהעלותך לב, ב מציין לכאן.

99 משה שושבינא דמלכא

הזוהר שואל מי נעלה יותר, משה או אהרן, ומשיב: משה הוא שושבינו של המלך, ואהרן הוא שושבינה של המטרונותא. במהדורת קה"ת מובאים גם זוהר ג, כ ע"א וג, רעה ע"ב, שבהם מופיע אותו צמד.

Zohar, Metzora 4:18-7:25 ספר הזוהר, מצורע ד':י"ח-ז':כ"ה

He replied: 'It is written here, "two living clean birds and cedar wood and scarlet and hyssop". "Living" is a reference to two of the "living creatures" (Hayoth) that Ezekiel saw, denoting the place from which the true prophets draw inspiration. "Cedar wood" we have explained. "Scarlet" indicates the place of Severity, which is associated with him at first. "Hyssop" is the lesser Vau which gives sustenance to the Community of Israel. All these again rest upon him because ... he has been purified.' R. Judah and R. Isaac were once

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

100 ואין עוד מלבדו

"אין עוד מלבדו". זוהי האחדות העליונה שמשה ממשיך למטה.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 פני אריה פני שור

במראה יחזקאל היו לכל אחד מהיצורים פני אדם, פני אריה מימין, פני שור משמאל ופני נשר. האריה והשור מייצגים כאן את מקור הנפש הבהמית שבמרכבה.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

וְדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 אדם שעל הכסא

"ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". משה הוא ה"אדם" שמעל הכסא.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וּמִמַּעַל לָרִקְעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמֶרְאָה אֶכְנֹס־פִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמֶרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 ואיש האלקים

"וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל". אדמו"ר הזקן מפרש את "איש האלקים" כבעלה של המטרונותא.

Deuteronomy 33:1 דברים ל"ג:א

וְזֹאת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

And this is the blessing wherewith Moses the man of G-d blessed the children of Israel before his death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, א.

104 אדם בגימט' מ"ה

תורה אור על שמות מביא את המקורות להשוואה: ה"אדם" דאצילות שעל הכיסא הוא שם מ"ה, שערבו המספרי שווה לערכה של המילה אדם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל נב, ב.

פסוקה 25

105 אין מלך בלא עם

תורה אור על בראשית מסביר שהשם אלקים מסתיר את עוצמת האור באמצעות צמצומים, כדי שתוכל להתהוות מציאות נפרדת; זהו פירושו של אלקים כלשון שררה, "אין מלך בלא עם", והדבר נקרא גם שכינה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, א. נג, ד.

106 כמארו"ל גבי הלל עונה אחריהם מה שהם אומרים

המשנה: מי שעבד, אישה או קטן מקריאים לו את ההלל, חוזר אחריהם על הדברים שהם אומרים. אדמו"ר הזקן לומד מכך ש"לענות" פירושו לומר את דבריו של הדובר.

Sukkah 38a סוכה ל"ח א

הערת קה"ת

סוכה לח, א.

107 יענה להמשכה זו של משה

קה"ת מפנה לאור התורה על נ"ך בעניין יחודא תתאה "העונה" להמשכתו של משה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' איקו.

108 אתפשטותא דמשה בכל דרא

הערת קה"ת מפנה לZohar III, 216b למילים האלה.

Zohar III, 216b זח"ג רטז, ב

הערת קה"ת

ת"ז תס"ט (ק"ב, א. ק"ד, א). ועייג"כ זח"ג רטז, ב. רעג, א. ת"ז ת"ע (תלח, ב).

109 אתפשטותא דמשה בכל דרא

בתיקוני זוהר (תיקון ס"ט) מדובר על התפשטות משה בכל דור. בהוצאת

113 אין עוד מלבדו

”אין עוד מלבדו”. הכרה זו היא הביטול שכל אדם מביא ללימודו.

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אַתָּה הָרָאֵת לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 ואני ה' לא שנית

”כי אני ה' לא שנית”. הבריאה לא חוללה שינוי בה; הוא כפי שהיה לפני שנברא העולם.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 27

115 ונחננו מה

דברי משה, ”מה אנחנו?” כאן הם מבטאים את ההכרה שה' ממלא את העולם כפי שהיה לפני הבריאה.

Exodus 16:8 שמות ט"ז:ח'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשַׂבֵּעַ בְּשֹׁמֶעַ ה' אֶת־תְּלַזְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנּוּ מָה לֹא־עָלִינוּ תִּלְזַּתִּיכֶם כִּי עָלֶי-ה'

And Moses said: 'This shall be, when the L-RD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the L-RD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 ושכינה מדברת

תורה אור על וראו מסביר שמה אמר "ונחנו מה" בביטול מוחלט, ולכן התורה ניתנה באמצעותו כדיבור והשכינה דיברה מתוך גרונו; מי שאינו חש את עצמו כלל הולך בעקבות כך ואומר את מה שה' אומר, וכך ממשיך את אחדות ה' כפי שהייתה לפני שנברא העולם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל נו, א.

117 אני המשנה המדברת בפיר

רישום של תורות המגיד השמימי שמסר לבית יוסף; קה"ת מציינת שדברים אלה מופיעים שם.

הערת קה"ת

מגיד משרים להב"י ר"פ ויקרא. ועוד.

קה"ת מובאים גם זוהר ח"ג רט"ז ע"ב ורע"ג ע"א ותיקון ע'.

Tikkunei Zohar 112a:13-14 תקוני זוהר קי"ב א:י"ג-י"ד

... אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲשֶׁתְּמוֹדֶעַ מִהָכָא דְּמִשָּׁה מֵאַתְוִי מִשְׁמַע דְּאִיְהוּ הָכַל וְאִיְהוּ שֵׁת וְאִיְהוּ מִשָּׁה, וְאַתְפְּשׁוּתִיָּה דְּמִשָּׁה בְּכָל דְּרָא וְדָרָא וּבְכָל צִדִּיק וְצִדִּיק, וְאִיְהוּ אֲזִיל בְּתַלְתַּלְתָּ, וּבְכָל תַּלְתָּ דְּאִיְהוּ רָכִיב אֲתָמַר בְּהוֹן לֹא יְמוּשׁוּ מִפִּיד וּמִפִּי זֶרַע וּמִפִּי זֶרַע, מִהָכָא אֲשֶׁתְּמוֹדֶעַ דְּאִיְהוּ לֹא אֲשֶׁתְּכַח אֶלָּא בְּאַתַּר דְּאִיתִּי בָּקָה אֲוִרִיָּתָא, וּבְגִין דָּא זָכְרוּ תוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדִי. אָמַר לָקָה רַבִּי הַזֹּהַר אֲתַפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה בְּבִנֵּי נִשָּׂא אִיתִּי לָקָה שְׁעוֹרָא, אָמַר לָקָה אֵין, עַד שְׁתִּין רְבּוּא, ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

110 בטל רצונך

רבו גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא: "בטל רצונך מפני רצוננו". זהו הביטול שבאמצעותו כל אדם מקיים את התורה והמצוות.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא הִנֵּה אומר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנִי, כְּדִי שֶׁיִּעֲשֶׂה רְצוֹנִי כְּרְצוֹנוֹ. בְּטַל רְצוֹנִי מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שֶׁיִּבְטַל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנִי. הִלֵּל אומר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּאֲמִין בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתֶךָ, וְאַל תִּדְּוִן אֶת חֶבְרֶךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְמָקוֹמוֹ, וְאַל תֹּאמַר דָּבָר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשֹׁמֵעַ, שְׁסוּפּוֹ לְהִשְׁמַע. וְאַל תֹּאמַר לְכִשְׁאֲפָנָה אֲשֶׁנָּה, שֶׁמָּא לֹא תִפְּנָה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that cannot be ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 26

111 כל הקורא ושונה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תדבי"א רבה רפ"ח.

112 כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו

כל תלמיד חכם שיושב, קורא, לומד ועוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ולומד עמו. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאילו ה' "עונה" לביטול של כל אדם.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1-2 תנא דבי אליהו רבה י"ח-א-ב'

... אִיכָּ לְמָה נֹאמַר בְּכָל צִרְתָּם לוֹ צַר אֵלָּא אִמַּר הַקְּבִ"ה בְּכָל צַעַר וְצַעַר שִׁישׁ לְיִשְׂרָאֵל כְּבִיכּוֹל אֲנִי עֵמָּהם שְׁנֹאמַר לוֹ צַר אִתּוֹ לוֹ צַר אֵלָּא לִי צַר שְׁנֹאמַר (ישעיהו מ"ט:ג') וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי אֲתָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְּאֵר לִכְךָ נֹאמַר קוֹמִי רִנִּי בְּלִילָה וְגו' מֵאִי שִׁפְכִי כְּמִים לִבְךָ נִכַּח פָּנֵי ה' מִכָּאֵן אָמְרוּ כָל תַּ"ח שִׁיּוּשׁ וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה הַקְּבִ"ה יוֹשֵׁב כִּנְגְדוֹ וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה עִמּוֹ שְׁכָאֵן נֹאמַר נִכַּח פָּנֵי ה' וְלֹהֲלֹן הוּא אֹמֵר וַיַּחֲנוּ אֵלֶּה נּוֹכַח אֵלֶּה וְגו' (מלכים א כ':כ"ט) מָה לֹהֲלֹן פָּנִיהֶם שֶׁל אֱלֹהִים נּוֹכַח פָּנִיהֶם

...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

118 משה שפיר קאמרת

רב ספרא מקשה על רבא ופונה אליו בשם "משה": "משה, האם אתה מדבר כראוי?" אדמו"ר הזקן לומד מכינוי זה שתלמיד חכם נקרא משה.

Shabbat 101b:3 שבת ק"א ב:ג

אמר לקה רב ספרא: משה, שפיר קאמרת? "מטלטלין מזו לזו" תנן! אלא אמר רב ספרא: לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו, וכדתנן: ספינות קשורות זו בזו — מערבין ומטלטלין מזו לזו. נפסקו — נאסרו. חזרו ונקשרו, בין שוגגין ובין מזידין בין אנוסין בין מוטרעין — חזרו להיתרו הראשון.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קא, ב וש"נ.

119 ואבא יסד ברתא

הזהר מסביר את הפסוק "בחכמה יסד ארץ": החכמה היא אבא, והארץ היא הבת. אדמו"ר הזקן מפרש את "ארץ" כהלכה שבפיו של תלמיד חכם.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 61b:4-5 תקו"ז תיקון כא

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי יי מחשבה עלאה. ידעין לזרקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין דברתא באבא אתעבידת. הה"ד יי בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו אבא יסד ברתא דאיהי ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו וי. דאבנא דאיהי תגא. עטרי על רישיה עטרה דס"ת. ובגינה אתמר ודאשתמש בתגא חלף איהו כתר תורה ודאי. דתלת כתרין אינון כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על גבייהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. ת"ז תי כא.

120 ה' בחכמה יסד ארץ

"ה' בחכמה יסד ארץ; כונן שמים בתבונה."

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יט.

121 דבר ה' זו הלכה

על הפסוק "שוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו", אומרת הגמרא ש"דבר ה'" הוא הלכה. אדמו"ר הזקן מזהה זאת עם ההלכה שבפיו של תלמיד חכם.

Shabbat 138b:11-12 שבת קל"ח ב:י"א-י"ב

"דבר ה'" — זו הלכה, "דבר ה'" — זה הקץ, "דבר ה'" — זו נבואה. ומאי "שוטטו לבקש את דבר ה'" אמרו: עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בכתי כנסיות ובכתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

122 זו הלכה שבפי ת"ח

אור התורה מפנה לקטע זה וכותב שאדמו"ר הזקן סובר כדעת עבודת הקודש (חלק ד, פרק לג), שישאל הבינו את כל המצוות מפי ה', ללא שום מתווך, כפי שכתב גם בעל העקידה — שלא כרמב"ן ורש"י, ובוודאי שלא כרמב"ם. הוא מבאר בהרחבה את עבודת הקודש החל מעמ' 844.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' תתלב שציין לכאן וכתב שאדמו"ר ס"ל כדעת העבודת הקדש ח"ד פל"ג שכל הדברות הבינו ישראל מפיו בלי שום אמצעי ושכן כתב בעל העקדה ודלא כהרמב"ן ורש"י וכ"ש דלא כהרמב"ם, ע"ש. העובדה"ק נתבאר ג"כ בארוכה באוה"ת יתרו ע' תתמד ואילך.

123 בקולו של משה

הפירוש של הגמרא ל"בקול" כקולו של משה, המצוטט בתחילת המאמר, מוסבר כאן כקולו של כל תלמיד חכם, הנובע מביטולו.

Berakhot 45a:8 ברכות מ"ה א:ח

אמר רבי שמעון בן פאי: מניין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר: "משה ידבר והאלקים יענו בקול", שאין תלמוד לומר "בקול", ומה תלמוד לומר "בקול" — בקולו של משה.

R. Simeon b. Pazzi said : Whence is it that the translator is not permitted to raise his voice above that of the reader? As it is said, "Moses spoke, and G-d answered him by a voice" (Exod. xix. 19) — there was no need to say "by a voice" ; what, therefore, does the teaching "by a voice" tell us? By a voice [equal to that] of Moses

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

124 קנה חכמה

"קנה חכמה, קנה בינה." החסידות דורשת את "קנה" במשמעות של קנה הנשימה, שדרכו יוצאת החכמה הנעלמת ומתגלית כקול.

Proverbs 4:5 משלי ד:ה

קְנֵה חִכְמָה קְנֵה בִינָה אֲלֵי־תִשְׁכַּח וְאֲלֵי־תֵט מֵאֲמַר־יָפִי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline ;from the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ד, ה.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Vocalized Edition (CC-BY); Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/2/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק